

Digitaal cultuurportfolio

Voorwoord **Digitaal cultuurportfolio**

Een groeiend aantal scholen gebruikt het digitaal cultuurportfolio. Het biedt veel toepassingsmogelijkheden voor de verschillende leeractiviteiten, waarbij het niet alleen gaat om zelf doen, maar ook om kijken, luisteren, beleven en theorie. Deze leeractiviteiten vinden niet alleen plaats binnen de school. Zo bezoeken leerlingen bijvoorbeeld ook voorstellingen en tentoonstellingen, waarna ze hun ervaringen weergeven in hun digitaal cultuurportfolio. Het portfolio maakt de samenhang zichtbaar tussen al die activiteiten. Mede daardoor is het bij uitstek een instrument om de ontwikkeling te meten en te beoordelen.

Het digitaal cultuurportfolio kent echter meer toepassingsmogelijkheden. Leerlingen leren met dit portfolio ook reflecteren, ze kunnen laten zien wat ze kunnen en wat hun talenten en passies zijn. Daarmee past het uitstekend bij onderwijs dat gericht is op deze ontwikkeling van leerlingen.

De docent heeft bij dit alles verschillende rollen, bijvoorbeeld die van coach, kunstmentor of coördinator. Een belangrijke randvoorwaarde voor het benutten van het digitaal cultuurportfolio is een heldere visie van de school.

Deze uitgave geeft de huidige stand van ontwikkeling weer van het digitaal cultuurportfolio in het voortgezet onderwijs. Het geeft een antwoord op vragen als wat een digitaal portfolio is, waarom je het gebruikt en hoe het in de praktijk werkt. Aangevuld met aanbevelingen in de vorm van een programma van eisen, een basisstructuur en een stappenplan voor invoering. Hierbij worden de verschillende toepassingen meegenomen van zowel zelfstandige cultuurportfolio's als portfolio's die binnen een elektronische leeromgeving (ELO) zijn opgenomen.

Aanleiding voor dit overzicht is dat er de afgelopen jaren meerdere initiatieven zijn ontwikkeld om te komen tot een digitaal cultuurportfolio. Deze initiatieven zijn en blijven schoolgebonden en blijken daarmee nauwelijks overdraagbaar waardoor de leerpunten niet benut worden. Vandaar ook dat de Vereniging CultuurProfielScholen deze aanbeveling doet naar docenten en schooldirecties.

1 Wat

Wat is een digitaal cultuurportfolio?

In dit hoofdstuk wordt toegewerkt naar een definitie van het begrip 'digitaal cultuurportfolio'. Na een uitleg over de oorsprong van het begrip 'portfolio', gevolgd door een toelichting op het begrip 'digitaal portfolio', is het ook noodzakelijk om het begrip 'cultuur' af te bakenen om verwarring te voorkomen. Na een aantal definities die docenten in de enquête aan digitaal cultuurportfolio geven, sluit dit hoofdstuk af met de definitie die de Vereniging CultuurProfielScholen geeft aan het begrip 'digitaal cultuurportfolio'.

1.1 (Digitaal) portfolio

Portfolio

Het begrip 'portfolio' komt uit de wereld van de kunst en architectuur. Vooral kunstenaars maken er gebruik van om hun beste werk te tonen door voorbeelden, afbeeldingen en recensies over eigen werk in mappen te verzamelen. Zo presenteren zij zich aan potentiële klanten en opdrachtgevers en proberen zij hen te overtuigen van de kwaliteit van hun werk. Het onderscheid tussen het portfolio in het onderwijs en het portfolio van beeldende kunstenaars is duidelijk: in het onderwijs ligt de nadruk op leren en ontwikkeling, evaluatie en beoordeling, terwijl portfolio's in de kunstwereld zijn bedoeld om inzicht te geven in de kwaliteit van het werk. Met name beeldende kunstopleidingen werken in de toelating vaak met een portfolio. Het doel is dan behalve de werkstukken zelf, ook te reflecteren op het proces waarop het werk tot stand is gekomen. Duidelijk is dat hét portfolio niet bestaat.

Kernbegrippen in de definitie van een portfolio zijn:

- een doelgericht aangelegde verzameling;
- aantonen van vooruitgang;
- zelf participeren in selecteren;
- reflecteren op het achterliggende proces.

Definitie

Een portfolio is een doelgericht aangelegde verzameling bewijsstukken die de moeite, de vooruitgang en de prestatie van de leerling kunnen aantonen, waarbij de leerlingen zelf participeren in het selecteren: van inhoud, van criteria voor selectie en van criteria ter beoordeling van hun werk. Bovendien moet reflectie op dit alles door de leerling duidelijk worden aangetoond.¹

Digitaal portfolio

Naast een digitaal portfolio wordt ook wel gesproken van een e-portfolio of elektronisch portfolio.

Elke verzameling van elektronische documenten, ook de eigen thuis-pc, kan een e-portfolio genoemd worden.

Ten aanzien van het gebruik van het e-portfolio zijn er in Nederland veel initiatieven en samenwerkingsverbanden actief. Er bestaan daardoor veel verschijningsvormen van het e-portfolio. De gebruikte terminologie blijkt niet altijd overeen te komen, de set van relevante gegevenselementen daarentegen komt op grote lijnen wel overeen. In deze uitgave maken we gebruik van een definitie die een groot aantal van de verschillende definities afdekt, maar ook voor de noodzakelijke afbakening zorgt.

Definitie

Een digitaal portfolio, e-portfolio of elektronisch portfolio is een verzameling van doelgericht bij elkaar gebrachte elektronische gegevens en documenten (bestanden), die wordt beheerd door het lerende en werkende individu. Het doel van het samenstellen van een e-portfolio is het tonen van resultaten (en eventueel het leerproces) aan anderen.²

Digitaal cultuurportfolio

Afbakening begrip 'cultuur'

Het digitaal cultuurportfolio beslaat het totale terrein van de cultuureducatie, dus zowel binnen- als buitenschools. Cultuureducatie laat mensen kennismaken met kunst- en cultuuruitingen en/of verdiept het inzicht daarin. De ruimste omschrijving van cultuureducatie is: alle vormen van educatie waarbij cultuur als doel of als middel wordt ingezet.

Cultuureducatie wordt in de praktijk ook wel gehanteerd als verzamelbegrip voor kunsteducatie, erfgoededucatie en media-educatie. Literatuur-educatie wordt daarbij soms nog apart vermeld.

Cultuureducatie is dus een breder begrip dan bijvoorbeeld kunsteducatie. Scholen die kiezen voor het digitaal cultuurportfolio, geven echter vaak juist een invulling die de kunsteducatie betreft, waarbij dit soms wordt aangevuld met elementen van de andere educatievormen. Door het gebruik van verschillende media zoals tekst, beeld, geluid en internet komen vaak vanzelf elementen van media-educatie naar voren in het digitaal cultuurportfolio. Over het algemeen zullen vooral elementen van het deelgebied kunsteducatie in het cultuurportfolio genoemd worden.

Kunsteducatie

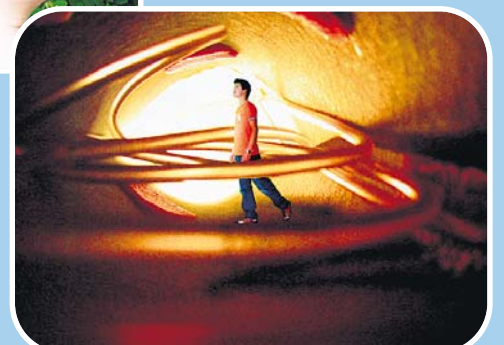
Via kunsteducatie ontwikkelen mensen kunstzinnige talenten en competenties, zowel door zelf aan de slag te gaan als door kunst te bekijken en te ervaren. Het gaat daarbij om alle kunstvormen (muziek, dans, theater, beeldende kunst, architectuur, film, fotografie, literatuur) en omvat dus traditionele en moderne vormen als popmuziek, gaming, creatieve nieuwe media, mode, design, enzovoort.

Kunstbeoefening, kunstbezoek en het verbinden daarvan (respectievelijk de actieve, receptieve en reflectieve vormen van kunsteducatie) leveren in combinatie de meest effectieve vorm van kunsteducatie op.

Kunsteducatie is vastgelegd in de kerndoelen van het basisonderwijs en de onderbouw van het voortgezet onderwijs, en in de kunstvakken in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs.

Cultureel zelfbewustzijn

Het project 'Cultuur in de Spiegel' (Rijksuniversiteit Groningen in samenwerking met SLO) heeft onlangs een nieuw uitgangspunt geformuleerd voor het vormgeven aan cultuureducatie. Het ontwikkelen van cultureel bewustzijn is in deze visie de kern voor cultuuronderwijs. Cultureel zelfbewustzijn heeft te maken met onze waarneming van de wereld en elkaar, met wat we doen, met de betekenis die we aan de wereld geven en met de waarde die we aan dingen hechten. Cultureel zelfbewustzijn gaat uiteindelijk altijd uit van jezelf. Vanuit deze visie werkt het project, dat loopt van 2008 tot 2012, een nieuwe leerlijn uit waarbij reflectie een belangrijke vaardigheid is.

Rembrandt College, Veenendaal: "De leerling is de verbindende schakel"

Jan Beerten is docent CKV, kunst algemeen en beeldende vormgeving op het Rembrandt College in Veenendaal. "Aanvankelijk hadden we op het Rembrandt College een eigen ELO ontwikkeld met daarin een digitaal portfolio voor de kunstvakken. Maar de school wilde dit digitale portfolio voor alle vakken gaan gebruiken. Toen hebben we gekozen voor een bestaand ELO-systeem vanwege de vele mogelijkheden. De extra energie die zou gaan zitten in het verder ontwikkelen van het eigen systeem, steken we nu in het ontwikkelen van het gebruik en alle toepassingen. We werken dan ook met meerdere vakken samen."

Verantwoordelijkheid

"Er zijn verschillende vormen van portfolio binnen de ELO. In het werkportfolio verzamelt de leerling alle materiaal voor de opdrachten. Daar geeft de docent feedback. In elk vak heeft de leerling zijn eigen werkportfolio. De door de docent uitgegeven opdrachten worden daar automatisch in geplaatst. De leerling plaatst het materiaal dat al beoordeeld is in het presentatieportfolio.

De docent kan de toestemming of een opdracht geven om materiaal van bijvoorbeeld het werkportfolio naar het presentatieportfolio te verplaatsen. De leerling is zelf verantwoordelijk voor het portfolio. De leerling heeft daarbij veel vrijheid, hij kan bijvoorbeeld voor

elk vak een andere lay-out kiezen en daar plaatjes, beeld en geluid in zetten. Ook heeft elke leerling een weblog. En hij kan bijhouden waar hij mee bezig is geweest in een eigen mappenstructuur van het werkportfolio of het presentatieportfolio."

Samenhang door vakkenintegratie

"Omdat meerdere vakken in de ELO een plaats hebben, krijgt de vakkenintegratie extra kansen. Bijvoorbeeld via het Cultuurprofielblok. Dit is een 'nieuw vak' dat verzorgd wordt door de docenten Nederlands, moderne vreemde talen, geschiedenis en kunst algemeen. In vwo 4 en 5 is dit vak opgebouwd rondom een gezamenlijk ingericht vaklokaal op de ELO. De ruggengraat van het Cultuurprofielblok is de tijdsbalk van de cultuurgeschiedenis. Alle leerlingen van de verschillende profielen volgen dit blok.

Docenten geschiedenis verzorgen de inhoud voor de politieke en sociaal-economische achtergronden van de diverse tijdvakken. De docenten kunst algemeen verrijken deze achtergrond met een blik op de cultuurgeschiedenis aan de hand van beeldende kunst, muziek, architectuur en theater. Vanuit de diverse talen vindt de verdieping plaats in een literatuuronderzoek.

De leerling heeft hierin dus een belangrijke rol, hij is de verbindende schakel waar de samenhang en het inzicht samenkomen. Inhoud en uitvoering van de lessen doen we gezamenlijk, de literatuuropdrachten die gemaakt worden in het Cultuurprofielblok, gaan mee in het leesdossier van de leerling. Je zou kunnen zeggen dat we het vak literatuurgeschiedenis nu gezamenlijk context geven en aanbieden. De docenten van de verschillende vakken zien nu van elkaar hoe we in ons vak staan. We vullen elkaar enorm goed aan. Voor de leerlingen is er nu meer samenhang en daardoor meer diepgang in de cultuurgeschiedenis."

Voordelen

"Een ELO biedt voor mij als docent het voordeel dat het werk van de leerlingen altijd beschikbaar is. Ik zie hierdoor bovendien veel meer dan voorheen. Zowel over de inhoud als over het niveau en de status van de beoordelingen van de hele groep. Voor leerlingen is het voordeel dat er meer samenhang en overzicht kan ontstaan over de inhoud van het vak. Voor de verschillende vakken is een ander geweldig voordeel, dat de in de les gebruikte bronnen multimediaal en in kleur ook altijd voor leerlingen beschikbaar zijn."

Jan Beerten
Mijn ePortfolio

U bent hier: [Mijn ePortfolio](#) > Mijn Weblog

[Over mij](#)

Mijn Weblog

- [December 2010 \(1\)](#)
- [November 2010 \(1\)](#)
- [November 2009 \(2\)](#)
- [Oktober 2008 \(1\)](#)

[CKV - Engels](#)
[Cultuurprofielblok](#)
[Duits](#)
[Engels](#)
[Frans](#)
[Kunstvakken Beeldend](#)

Mijn Weblog

Glogster

Ik kwam in Vives een artikel tegen over de website Glogster. Daarmee kan je een online Collage maken, met foto's tekst, en video. Dus...mooie mogelijkheid om een echte collage te maken als beleevingsverslag. Ik ga er nu ook nog een maken van afgelopen donderdag. Ik ben toen naar Rotterdam geweest met mijn leerlingen van V4-5-6 die het eindexamen kunst hebben gekozen. Het was een heel mooie dag. Wel koud, maar we hebben binnen echt met veel aandacht bijna 4 en een half uur gekeken. Super. Hieronder kan je twee kunstwerken zien en klik op de link voor een uitgebreidere indruk.

[Boymans van Beuningen en de Kunsthal Rotterdam](#)

Contactgegevens

Rembrandt College
Rembrandtlaan 2
3904 ZK Veenendaal
Contactpersoon: Jan Beerten
E postbus@rembrandt-college.nl
T 0318-509900
I www.rembrandt-college.nl
Schoolportret:
www.cultuurprofielcolleges.nl/schoolportretten/rembrandt-college

Screendump van het digitaal cultuurportfolio van het Rembrandt College.

1.2 Definities door scholen

Uit de enquête onder scholen kwamen veel andere definities van een digitaal cultuurportfolio naar voren. Een aantal terugkerende woorden zijn: digitaal, verzameling, bewaarplek, presentatie, (kunst)dossier, (doorlopende) leerlijn, opgedane ervaringen en werkstukken, culturele activiteiten en logboek.

Ter illustratie een aantal gegeven definities:

Definitie

"Een digitaal kunstdossier waarin de leerling bijhoudt welke activiteiten hij/zij onderneemt, welke kennis/inzichten hij/zij verkrijgt, welke vaardigheden hij/zij verkrijgt, welke veranderingen dit teweeg brengt, et cetera (dit alles op cultureel/kunstzinnig gebied)."

"Een soort website waarop leerlingen gedurende hun hele schoolcarrière kunnen bijhouden wat ze aan kunst en cultuur hebben gedaan (verslagen, recensies, eigen werk, eigen voorkeur in de vorm van foto's, muziekbestanden en filmpjes), die ingezien kan worden door de docenten."

"Verslag van culturele activiteiten en de reflectie daarop."

"In een digitaal cultuurportfolio verzamelt en verwerkt de leerling mijns inziens opgedane ervaringen in welke vorm dan ook. De docent heeft toegang tot dit portfolio en kan het werk van feedback voorzien. De leerling houdt het portfolio gedurende zijn hele schoolcarrière bij waarmee het document ook inzicht geeft in de ontwikkeling van de leerling. Een digitaal portfolio maakt doorlopende leerlijnen vo – mbo/hbo mogelijk en ik zie ook mogelijkheden voor een doorlopende leerlijn vanaf het po."

"Een website o.i.d. waarin een leerling zijn verworven vaardigheden bijhoudt, logboek tijdens projecten, een plek waar hij kan laten zien wie hij is en wat hij kan. Het kan groeien en uitgebreid worden. Het kan dienen als leidraad tijdens gesprekken met mentor en docenten."

"Verzameling van documenten, werkstukken in digitale vorm dat door docenten en leerlingen te allen tijde via pc kan worden aangevuld, beoordeeld en gelezen."

1.3 Definitie digitaal cultuurportfolio door Vereniging CultuurProfielScholen

Deze definitie biedt ruimte en sluit aan bij de definitie van het e-portfolio van Kennisnet.

Definitie

Een digitaal cultuurportfolio is een verzameling van doelgericht bij elkaar gebrachte elektronische gegevens en documenten (bestanden), die wordt beheerd door de leerling.

Het doel van het samenstellen van een digitaal cultuurportfolio is het tonen van de ontwikkeling en de resultaten aan anderen op het terrein van cultuureducatie.

Enquête Algemeen

In het najaar van 2010 hield het Steunpunt Cultuurprofiel-scholen, in samenwerking met SLO, een enquête onder vo-scholen in Nederland. Het onderzoek richtte zich op de behoefte en het huidige gebruik van digitale cultuurportfolio's. De enquête bestond uit 20 vragen. Afhankelijk van de antwoorden doorliepen de scholen verschillende routes binnen de vragenlijst. Dit verklaart waarom het aantal respondenten per vraag kan variëren.

De enquête is voor het grootste deel ingevuld door docenten kunstvakken en/of cultuurcoördinatoren. Geënquêteerden konden aangeven welke vakken zij geven op het gebied van kunst en cultuur.

In totaal maakten 138 scholen een start met de vragenlijst en doorliepen 59 scholen de totale vragenlijst.

Van de bevroegde scholen bieden 52 scholen het gymnasium aan, 100 scholen vwo, 106 scholen havo, 85 scholen vmbo en 7 scholen praktijkonderwijs. De antwoorden van diverse vervolgvragen zijn ook per onderwijstype bekeken. Omdat het hier echter om een relatief klein aantal gaat, worden ten behoeve van de leesbaarheid deze vergelijkingen niet in dit verslag besproken.

Bronnen

Linden, S. van der, e.a. (2010). Thema: Nieuwe media. Cultuur portfolio. In: *Kunstzone*, Vol. 9, nr. 5, mei, p. 4-27. In dit nummer van *Kunstzone* staan digitale media en een aantal mogelijke toepassingen in het onderwijs centraal. Er is onder andere aandacht voor digitale portfolio's.

<http://toetswijzer.kennisnet.nl/html/ckv/home.htm>
De site 'CKV getoets' geeft veel informatie over theorie en praktijk van reflectie, ELO en portfolio, met name voor het vak CKV.

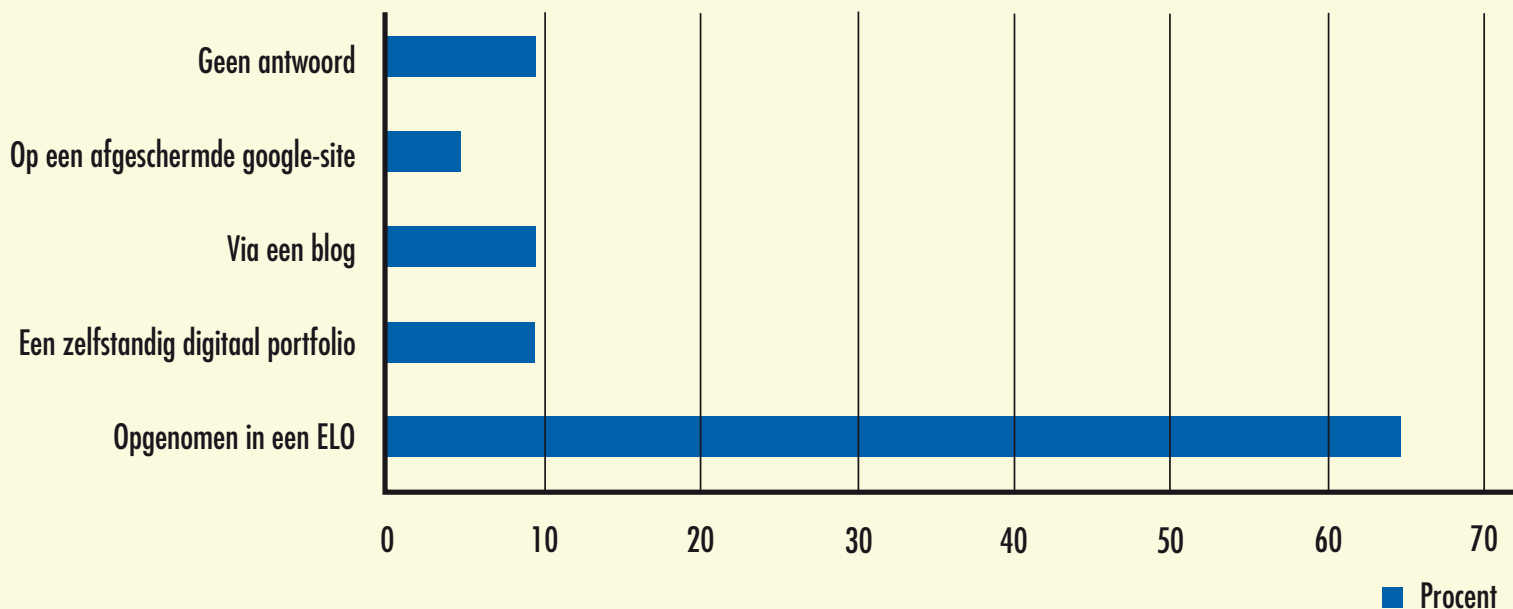

Enquête

Keuzes voor digitaal cultuurportfolio

Van de geënquêteerde scholen werkt reeds 21 scholen met een digitaal cultuurportfolio. Meestal opgenomen in een ELO (zie onderstaande tabel).

Gebruik van digitaal cultuurportfolio

Gebruik digitaal cultuurportfolio in de huidige situatie (21 scholen)

De geënquêteerde scholen kiezen voor een digitaal cultuurportfolio vooral vanuit het perspectief van de docent:

- het vereenvoudigt het bekijken, vergelijken en evalueren van de werkresultaten van leerlingen;
- het sluit aan bij het toenemend gebruik van nieuwe media en digitale registratiemogelijkheden.

Genoemde reden voor een digitaal cultuurportfolio vanuit het perspectief van de leerlingen:

- geeft een betere reflectie op het eigen werk.

Genoemde reden vanuit de schoolvisie:

- reflectie is belangrijk.

Scholen die nog gaan kiezen voor een digitaal cultuurportfolio noemen vrijwel dezelfde redenen, maar ook opvallend genoeg een aantal redenen niet, die juist wel door scholen worden genoemd die al met een digitaal cultuurportfolio werken. Kennelijk gaat het om positief ervaren redenen die de scholen vooraf niet hadden verwacht:

- ondersteuning van de interactie met de docent/coach/begeleider en/of met medeleerlingen en/of ouders;
- het heeft een geringere omvang dan papieren versies;
- meer differentiatie en maatwerk.

2 Waarom

Waarom een digitaal cultuurportfolio?

Bovenstaande vraag wordt in dit hoofdstuk vanuit verschillende perspectieven beantwoord, namelijk vanuit het onderwijs (de leerling, de docent, de schoolvisie, kunst en cultuur, doorlopende leerlijnen en digitalisering) en vanuit de technologie waaronder sociale media.

2.1 Onderwijs

De leerling

Door een digitaal cultuurportfolio kunnen leerlingen gemakkelijker reflecteren op hun werk. Al het werk is namelijk geordend en de samenhang en ontwikkeling wordt zichtbaar. Leerlingen kunnen in hun eigen tempo aan het portfolio werken en eigen keuzes maken in wat zij in de 'etalage' willen zetten. Ook kunnen zij met eigentijdse media een vormgeving bepalen, er 'iets moois' van maken. Door dit alles worden passies en talenten zichtbaar en van daaruit ook ontwikkeld. Het wordt een 'koffer vol bagage' naar het vervolgonderwijs.

De docent

De docent heeft verschillende rollen bijvoorbeeld die van coach, kunstmentor of coördinator. Uit de enquêtegegevens blijkt dat docenten kiezen voor het digitaal cultuurportfolio om de volgende redenen.

- Het vereenvoudigt het werk, met name het bekijken, vergelijken en evalueren van de werkresultaten van de leerlingen.
- Het geeft een betere interactie met leerlingen en ouders. Voordeel is ook dat het meer differentiatie en maatwerk mogelijk maakt.
- Het digitaal cultuurportfolio is altijd en overal in te zien waar een internetaansluiting aanwezig is.
- Het heeft een geringere omvang dan de papieren versies.

De schoolvisie

Vanuit de schoolvisie gezien is de functie van een digitaal cultuurportfolio dat:

- de leerling zijn ontwikkeling zelfstandig vastlegt;
- duidelijk is of de ontwikkeling al dan niet naar wens verloopt en welke sturing nodig is;
- te zien is of de leerling aan de vooraf gestelde beoordelingscriteria voldoet;
- de leerling laat zien wie hij is en wat hij kan;
- het talentontwikkeling ondersteunt;
- de samenhang tussen verschillende onderdelen van cultuureducatie zichtbaar wordt;
- differentiatie en maatwerk mogelijk zijn.

Kunst en cultuur in het onderwijs

Het gaat bij kunst en cultuur in het onderwijs om leeractiviteiten met verschillende dimensies, zoals het zelf actief bezig zijn met onder meer tekenen, muziek, theater en dans. Het gaat om kijken, luisteren, beleven en theorievorming. In een digitaal cultuurportfolio kan hiervan eenvoudig een weergave worden gegeven. Leerlingen kunnen filmpjes uploaden en muziek en foto's plaatsen. Bovendien kunnen leerlingen materiaal van websites van bijvoorbeeld musea direct linken aan verslagen en gemaakte opdrachten.

Doorlopende leerlijnen

Door portfoliogegevens te verzamelen en mee te nemen naar het vervolgonderwijs, arbeidsbemiddeling en werk is het mogelijk het eigen leerproces te sturen. Met name in het beroepsonderwijs wordt het portfolio voor doorstroom gehanteerd. Voor kunst en cultuur betekent dit dat de culturele loopbaan kan worden vastgelegd. Daarom is er veel aandacht voor een standaard voor digitale portfolio's, zodat het portfolio kan worden meegenomen naar en gebruikt in het vervolgonderwijs.

Digitalisering in het onderwijs

Scholen maken volop gebruik van digitale systemen voor het versnellen van administratieve processen ten behoeve van het leerproces, zoals het elektronisch leerdossier en het leerlingvolgsysteem. Maar ook worden andere digi-

tale portfolio's gebruikt, het taalportfolio is daar een voorbeeld van. Te verwachten valt dat op termijn diverse van deze systemen worden geïntegreerd. De functies van digitale portfolio's en de ELO zijn dan gerelateerd aan het digitaal leerlingvolgsysteem.³

Steeds meer scholen kiezen voor een elektronische leeromgeving waarbij content en een digitaal portfolio zijn geïntegreerd. Dit betekent dat digitale middelen voor de leerlingen in steeds sterkere mate vanzelfsprekend aanwezig zijn.

2.2 Technologie

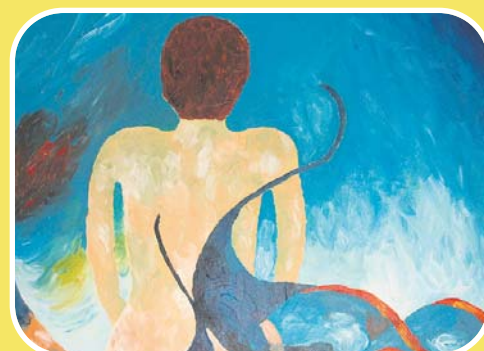
Sociale media

Leerlingen zijn voortdurend online om deel te nemen aan sociale media, om video's te bekijken of om foto's en filmpjes te uploaden. Dit biedt veel mogelijkheden voor integratie met de leeromgeving op school waar het digitaal cultuurportfolio onderdeel van uitmaakt. Denk aan gebruik van digitale 'tools' zoals You Tube en Flickr.

Ontwikkelingen in de technologie

Steeds meer informatie is digitaal beschikbaar, dat is met de ontwikkeling van WEB 2.0 alleen maar meer geworden. Door technologische ontwikkelingen in de ICT en het ontstaan van open standaarden is het vele malen eenvoudiger geworden om informatie tussen verschillende informatiesystemen en domeinen uit te wisselen.

Voor het onderwijs denken we dan onder meer aan het taalportfolio en het leerdossier. Leerlingen kunnen in een persoonlijk digitaal portfolio informatie over hun ontwikkeling ontsluiten en dit naar eigen inzicht beschikbaar stellen aan partijen.

BC Broekhin, Roermond: “Leerlingen kunnen meer laten zien”

Pascalle Kusters is docent CKV en Tekenen op het Bisschoppelijk College Broekhin in Roermond. “Voor het vak CKV maken docenten gezamenlijk opdrachten voor de ELO. De verslagen die binnenkomen in het digitale cultuurportfolio worden door hen voorzien van commentaar. Het feitelijke portfolio van de leerling bevat alle verslagen van culturele activiteiten en stukjes reflectie. Leerlingen kunnen meer laten zien in een digitale versie dan in een papieren dossier, denk aan bijvoorbeeld het gebruik van PowerPoint. Bij presentaties in de klas kunnen leerlingen via links in het portfolio allerlei media gebruiken. Hierdoor wordt het persoonlijker, zij maken bijvoorbeeld ook hun eigen startpagina.”

Overzicht houden

“Leerlingen werken zowel thuis als op school aan het portfolio. Op school is dat gedurende het gehele schooljaar een uur per week. Dan plaatsen zij onder meer opdrachten in de ELO. Het resultaat van het gebruik van de ELO voor het vak CKV is een absolute verbetering. Leerlingen kunnen overzicht houden en sneller en makkelijker feedback geven. En zij kunnen meer in hun eigen tempo werken. Ook docenten kunnen meer overzicht houden. We zijn minder tijd kwijt met het verzamelen van alle spullen en het intekenen ervan. Bronnen van tekstregels zijn gemakkelijk te traceren en de deadline is een echte deadline omdat het inlevermoment zichtbaar is. We willen er naar toe dat leerlingen het vak kunnen afsluiten door

beoordeling en reflectie van het portfolio. Een mondelinge toelichting door de leerling, maar ook een afsluitende foto-opdracht zijn mogelijkheden daartoe.”

Samenwerking

“Met de vaksectie, die bestaat uit zes docenten, hebben we binnen It's Learning een project aangemaakt rondom de methode 'Kunstwerk'. Hiervoor hebben we allemaal opdrachten gemaakt die we naar behoefte naar het eigen 'vaklokaal' binnen de ELO transporteren. Je kunt als docenten binnen een ELO ook goed informatie delen. Wij hebben in een stichting van samenwerkende scholen voor CKV een gezamenlijk informatieproject opgezet, alle docenten CKV kunnen hier interessante filmpjes en ander beeldmateriaal rondom de kunst disciplines aan toevoegen.

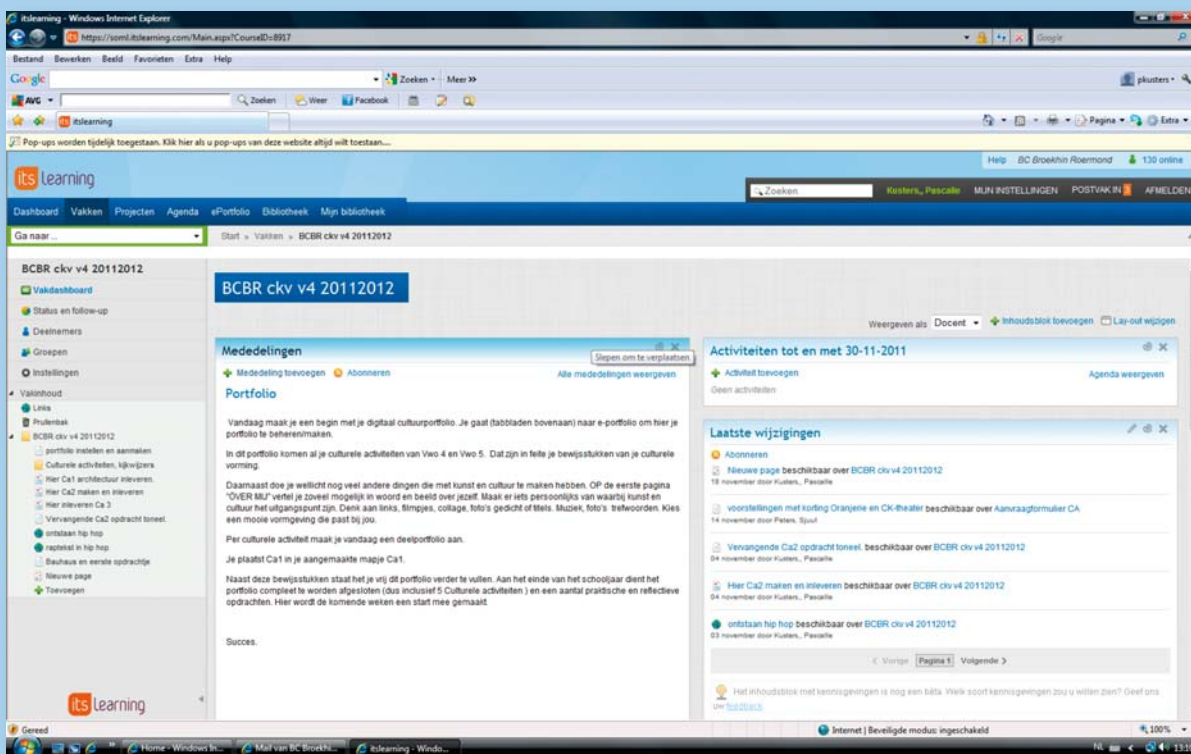
Dit bestaat natuurlijk ook al op landelijk niveau binnen Digischool, maar regionaal biedt het weer nieuwe mogelijkheden. Leerlingen werken ook onderling samen binnen de elektronische leeromgeving. In de ELO werken leerlingen in groepjes aan een presentatie zoals 'Gezichtsbedrog'. Daarbij hebben we lang nog niet alle mogelijkheden uitgediept.”

Examenvorbereiding

“Met het vak tekenen, tevens examenvak, werk ik ook binnen de ELO. Inmiddels doen andere docenten dit ook. Zo heeft een collega het mogelijk gemaakt examens van de beeldende vakken te oefenen. De link naar de oefenexamens bevindt zich binnen de ELO. Extra studiemateriaal zet ik er ook op met een overzicht van de periode en soms een link naar videomateriaal. Wanneer de leerling in april/mei zelfstandig gaat studeren, is het vaklokaal een plek om studietips en aanwijzingen te geven. Zij kunnen zich via de ELO goed voorbereiden op de examens.”

Contactgegevens

BC Broekhin
Bob Boumanstraat 30-32
6042 EH Roermond
Contactpersoon: Pascalle Kusters
E adm@broekhin.nl
T 0475-346666
I www.broekhin.nl

Screendump van het digitaal cultuurportfolio van BC Broekhin.

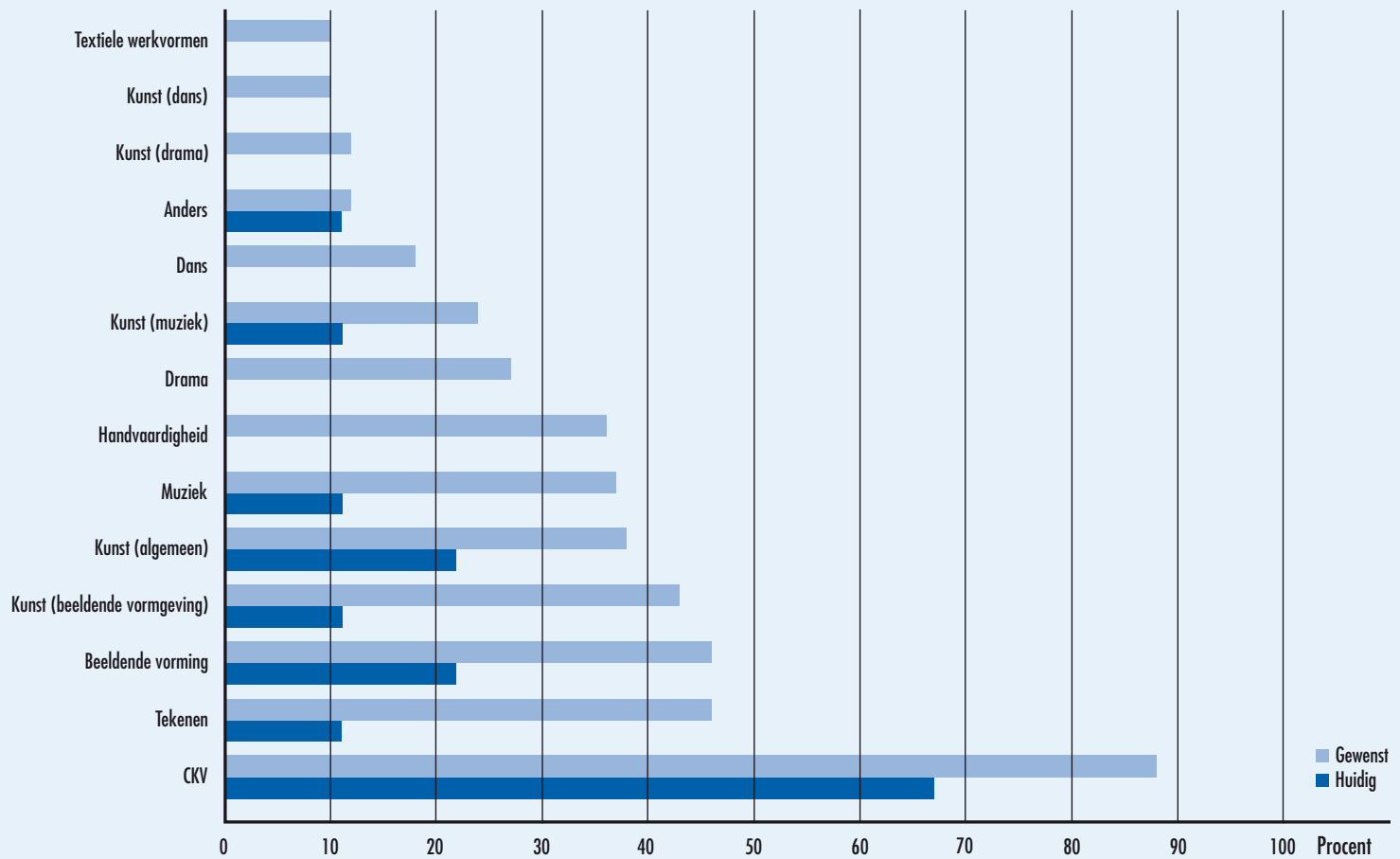
Enquête

Betrokken vakken

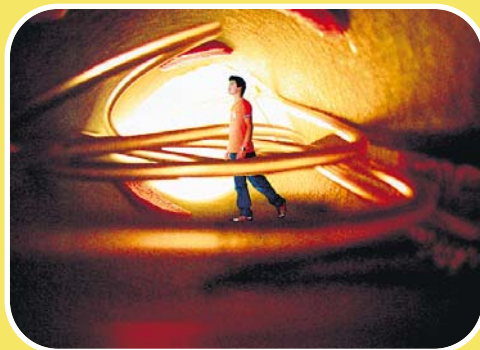
Evenals de scholen die al gekozen hebben voor een digitaal cultuurportfolio, is het vak CKV ook bij de scholen die nog gaan kiezen het meest betrokken in de huidige en in de gewenste situatie. Beeldende vakken, muziek en het vak kunst algemeen zijn eveneens sterk betrokken, in wat in mindere mate drama en dans. Kortom, een digitaal cultuurportfolio bereikt veel vakken.

Uit de enquête blijkt overigens ook dat veel scholen werken met aparte kunstvakken, maar veelal toe willen naar meer samenwerking in vakoverstijgende projecten.

Betrokken vakken in de huidige en gewenste situatie

Betrokken vakken in de huidige situatie (9 scholen) en gewenste situatie (67 scholen) met een digitaal cultuurportfolio. Meerdere vakken kunnen worden genoemd.

Bronnen

Lanschot Hubrecht, V. van & Tuinen, S. van (2008). *Kanskaarten voor kunst: een instrument om doorstroom havo/vwo naar hbo kunstopleidingen te optimaliseren. Doorlopende leerlijnen kunst.* Enschede: SLO.

Hoe maak je leerlingen binnen het havo/vwo bewust van hun creatief talent en hun kansen om door te stromen naar een kunstvakopleiding? En wat betekent dit voor de rol van de docent? Deze publicatie is een handreiking voor kunstdocenten om leerlingen te ondersteunen die hun toekomst zien in de wereld van de kunsten. Hoofdstuk 1 gaat over de aanleiding, het doel en de opbouw van het kunstdossier als instrument om de doorstroom naar hbo kunstopleidingen te optimaliseren. Hoofdstuk 2 schetst het gebruik van het kunstdossier in het havo/vwo. Bijlage 1 bevat de inhoud van het kunstdossier met kanskaarten voor theater, dans, muziek en beeldende kunst & vormgeving. In bijlage 2 wordt een toelichting gegeven op de diverse kanskaarten.

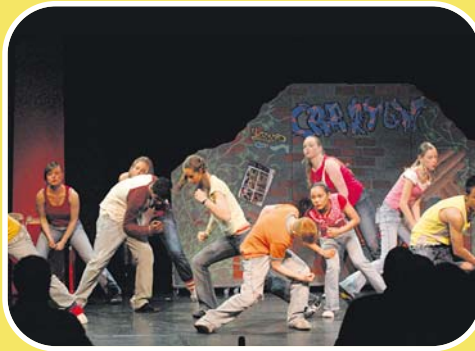
Lanschot Hubrecht, V. van & Tuinen, S. van (2008). *Kunstkansen voor vmbo-leerlingen: verkennen en versterken van eigen mogelijkheden. Doorlopende leerlijnen kunst.* Enschede: SLO.

Hoe maak je leerlingen binnen het vmbo bewust van hun creatief talent en hun kansen om door te stromen naar een kunstvakopleiding? En wat betekent dit voor de rol van de docent? Deze publicatie is een handreiking voor kunstdocenten om leerlingen te ondersteunen

die hun toekomst zien in de culturele industrie. Hoofdstuk 1 gaat over de aanleiding, het doel en de opbouw van het kunstdossier als instrument om de doorstroom naar het mbo te optimaliseren. Hoofdstuk 2 schetst het gebruik van het kunstdossier in het vmbo. In hoofdstuk 3 wordt een methodiek aangeboden hoe leerlingen zich kunnen oriënteren op leren en werken in de sector kunst. Bijlage 1 bevat de inhoud van het kunstdossier met kanskaarten voor theater, dans, muziek en beeldende kunst & vormgeving. In bijlage 2 wordt een toelichting gegeven op de diverse kanskaarten.

Haanstra, H. (samensteller), Damen, M-L., e.a. (2004). *Kunst- en leesdossiers. Gebruik en beoordeling in het onderwijs.* Utrecht: Cultuurnetwerk Nederland.

Gewijd aan het portfolio in de kunsteducatie en het literatuuronderwijs. Portfolio's worden steeds meer gebruikt in scholen, onder andere door een veranderde visie op onderwijs en leren - en daarmee op de beoordeling van leerprestaties. In vier artikelen worden de verschillende vormen en beoordelingsmogelijkheden van het portfolio bekeken. Henk Moelands gaat in zijn artikel in op de hierboven genoemde veranderde visie, de verschillende soorten portfolio's en de beoordeling hiervan. De bijdragen van Lars Lindström en van Marie-Louise Damen hebben vooral deze beoordeling tot onderwerp. Joop Dirksen bekijkt op zijn beurt de historie van het leesdossier tegen de achtergrond van veranderende opvattingen over het literatuuronderwijs.

3 Hoe

Hoe werkt het digitaal cultuurportfolio?

In hoofdstuk 3 wordt toegelicht hoe het digitaal cultuurportfolio werkt en is opgebouwd. Drie typen onderscheiden zich: het ontwikkelingsportfolio, het beoordelingsportfolio en het presentatieportfolio. Een belangrijke functie van het portfolio is systematische reflectie. Ook komt een aantal principes voor het gebruik aan bod.

Vervolgens wordt de NTA gegevensstandaard voor het e-portfolio toegelicht en vertaald naar een basisstructuur van een digitaal cultuurportfolio. Ook komen de gebruikersomgeving en aanvullende content aan bod.

3.1 Doelen en functie

Drie typen portfolio

Er zijn drie typen van portfolio te onderscheiden, elk portfolio heeft eigen doelen.

Ontwikkelingsportfolio	Beoordelingsportfolio	Presentatieportfolio
<ul style="list-style-type: none">- De leerling legt zijn ontwikkeling vast.- De leerling wordt gedurende het proces steeds meer verantwoordelijk.- De leerling analyseert zijn zwakke en sterke kanten.- De leerling laat zich door eigen evaluatie en beoordeling sturen in zijn leerproces.	<ul style="list-style-type: none">- De docent, medeleerlingen en anderen beoordelen het proces.- De docent, medeleerlingen of anderen beoordelen het product.- De beoordeling vindt zowel tussentijds als aan het einde van een leertraject plaats.	<ul style="list-style-type: none">- De leerling presenteert een selectie van het werk (dat laat zien wat hij waard is).- Vooral aan het einde van een leertraject.- De presentatie kan voor de docent/ begeleider, medeleerlingen, externen of een vervolgstudie bedoeld zijn.

Bij de vakken en activiteiten die onder de noemer cultuureducatie vallen, hebben we overwegend te maken met een ontwikkelingsportfolio en een presentatieportfolio, maar het kan ook een beoordelingsportfolio zijn.

Een cultuurportfolio kan een ontwikkelingsportfolio zijn, omdat:

- de leerling steeds meer zelf verantwoordelijk wordt voor zijn leerproces en de bewijsvoering daarvan;
- de leerling zijn ontwikkeling in het cultuurportfolio vastlegt;
- de leerling in het cultuurportfolio zijn zwakke en sterke kanten analyseert;
- op basis van deze analyse de leerling (samen met de docenten) het verloop van het onderwijs bepaalt;
- de beoordeling sturend is voor het leerproces en bijdraagt aan de ontwikkeling van de leerling.

Een cultuurportfolio kan ook een presentatieportfolio zijn, omdat het de mogelijkheid biedt te laten zien wie de leerling is, wat de leerling weet en kan en wat de leerling ervaren heeft. Dit is vooral aan de orde aan het einde van een leertraject.

Een cultuurportfolio is een beoordelingsportfolio wanneer er sprake is van tussentijdse beoordeling of een beoordeling aan het einde van een leertraject. Scholen willen vaak het proces waarderen. Het portfolio is hiervoor uitermate geschikt. Ook geven sommige scholen periodiek cijfers

voor het portfolio zelf, gebruikmakend van criteria op het vlak van vormgeving en inhoud.

Kenmerken

Een cultuurportfolio kent de volgende kenmerken.

- Het portfolio bevat allerlei bewijsstukken, het is echter geen container dat elk door de leerling vervaardigde item bevat.
- Een portfolio is geen ad random selectie uit het werk van de leerling. De bewijsstukken zijn zorgvuldig geselecteerd om te kunnen aantonen dat de leerling iets heeft geleerd (kennis en kunde) en welke vooruitgang de leerling heeft gemaakt.
- Alleen de leerling mag kiezen welke bewijsstukken (uiteindelijk) in het portfolio worden opgenomen (beoordelingsportfolio).
- Een portfolio is een hulpmiddel voor de leerling om zich bewust te worden van wat voor hem geschikt materiaal is.
- Een portfolio zorgt ervoor dat de leerling zich bewust wordt van de criteria voor beoordeling van de verdienste van elk opgenomen bewijsstuk en van het portfolio als geheel.
- Een portfolio wordt samengesteld voor (zelf)evaluatiedoeleinden, immers het grote nut van een portfolio is dat de leerling ertoe aanzet wordt te reflecteren op zijn werk, activiteiten, keuzes en doelen.

Vaardigheden

Bij het samenstellen van een portfolio heeft de leerling een aantal vaardigheden nodig.

- De leerling is bewust wat voor hem geschikt materiaal is en selecteert zorgvuldig bewijsstukken.
- De leerling is (steeds meer) verantwoordelijk voor zijn leerproces en bewijsvoering.
- De leerling laat zien wie hij is, wat hij ervaren heeft en daardoor weet en kan.
- De leerling analyseert steeds zijn sterke en zwakke kanten.
- De leerling toont zijn vooruitgang aan.
- De leerling reflecteert op keuzes, activiteiten en werk (zelfreflectie).
- De leerling is zich bewust van criteria van beoordeling/evaluatie.
- De leerling is actief betrokken bij de evaluatie.

Een aantal van bovenstaande kenmerken heeft betrekking op assessment.

Aan de orde zijn namelijk:

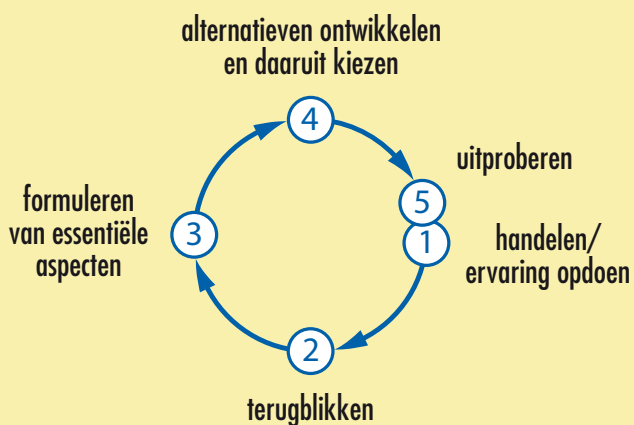
- analyseren van sterke en zwakke punten;
- reflecteren/zelfreflectie;
- bewust zijn van beoordelingscriteria.

Dit betekent in de praktijk dat in het werken met het portfolio de docent vaak een coachende rol heeft. De leerling zal bovengenoemde vaardigheden stapsgewijs moeten leren en heeft daarbij ondersteuning nodig. Hiervoor hanteren docenten in de praktijk diverse modellen. Voor het systematisch leren reflecteren kan het model van Korthagen e.a. worden gebruikt (zie figuur op pag. 11).

Systematische reflectie

Een belangrijke functie van het portfolio is systematisch leren reflecteren. Met als doel om beter en sneller te kunnen leren van ervaringen. In het begeleiden van leerlingen met een digitaal cultuurportfolio is daarom een model voor systematische reflectie onmisbaar. Wanneer leerlingen leren van ervaringen, doorlopen ze cycli waarbij ze handelen, sterke en zwakke punten benoemen, leerpunten formuleren en vervolgens opnieuw handelen. Bij CKV is dit bijvoorbeeld de cyclus culturele activiteiten – reflectie – culturele activiteiten – reflectie – enzovoort.

Korthagen e.a. (2002) hebben een model voor een systematische procedure voor reflectie ontwikkeld.⁴ Ze onderscheiden vijf fasen: handelen – evaluatie – analyse – leerpunten – uitproberen. Bij analyse van het eigen handelen kan theoretische kennis een rol spelen. Door het opnieuw doorlopen van deze fasen wordt het niveau hoger en ontstaat een spiraal.

Systematische procedure voor reflectie volgens Korthagen e.a. (2002)

Voorbeeld

Als voorbeeld een beschrijving van de vijf fasen voor het vak CKV.

Fase 1 Handelen, ervaring opdoen.

- Aan welke culturele activiteit ga je deelnemen?
- Heb je deze zelf uitgekozen?
- Voeg informatie toe.
- Waarom kies je (of kiest de school) voor deze activiteit?
- Wat wil je door deze activiteit bereiken?
- Wat verwacht je te ervaren?

Fase 2 Terugblikken

- Wat vond je van de culturele activiteit?
- Wat was je ervaring?
- Wat voelde je?
- Wat dacht je?
- Wat deed je?

Fase 3 Formuleren van essentiële aspecten

- Had je verwacht dat je zo dacht, deed en je zo voelde?
- Wat heb je geleerd?

Fase 4 Alternatieven ontwikkelen en daaruit kiezen

- Waar ga je op letten als je nogmaals een dergelijke activiteit hebt?
- Naar welke activiteit zou je de volgende keer gaan?

Fase 5 is weer fase 1: Handelen, ervaring opdoen.

3.2 Gebruiksprincipes

De discussie met experts en het bronnenonderzoek hebben een aantal principes voor de ontwikkeling en het gebruik van het digitaal cultuurportfolio opgeleverd. Onderstaande principes zijn richtinggevendende afspraken voor de gewenste situatie, ze maken een grotere uitwisselbaarheid mogelijk.

- 1 De leerling is eigenaar van zijn digitaal cultuurportfolio. Een leerling heeft de zeggenschap (alle rechten) over de inhoud van zijn digitaal cultuurportfolio, tenzij hierover nadere afspraken zijn gemaakt.
- 2 De leerling kiest voor de 'bewijsvoeringsmethode' in zijn digitaal cultuurportfolio. Een digitaal cultuurportfolio mag zowel gegevens en documenten bevatten die het individu zelf heeft gemaakt als door externe (overheids)partijen gecertificeerde kopieën van gegevens en documenten waarvan de authentieke bron bij die partijen berust.
- 3 Een digitaal cultuurportfolio moet kunnen verwijzen naar bronnen buiten zichzelf (virtueel dossier). Het digitaal cultuurportfolio bevat zelf gegevens en documenten, maar verwijst ook via metadata (dit zijn in principe ook gegevens) naar gegevens en documenten die elders in de wereld zijn opgeslagen.
- 4 Digitale cultuurportfolio's zijn exporteerbaar en importeerbaar. Digitale cultuurportfolio's moeten via een digitaal medium verplaatst of gekopieerd kunnen worden, waarbij uitwisseling over organisatie- en systeemgrenzen heen mogelijk moet zijn.
- 5 Uitwisseling van digitale cultuurportfolio's gebeurt op basis van een afspraak met als voorkeur de afspraak E-portfolio NL.

De basisstructuur die de Vereniging CultuurProfielScholen in paragraaf 3.3 voorstelt voor een digitaal cultuurportfolio is op deze afspraken gebaseerd.

3.3 Het instrument Digitaal cultuurportfolio

Het Steunpunt CultuurprofielScholen heeft op basis van de enquête, het bronnenonderzoek en gesprekken met experts en scholen het instrument Digitaal cultuurportfolio ontwikkeld. De basisstructuur van dit instrument is gebaseerd op de in paragraaf 3.2 geformuleerde gebruiksprincipes. Het instrument is te gebruiken als kapstok en checklist om een digitaal cultuurportfolio op te zetten. De invoering kan stapsgewijs. Er kan bijvoorbeeld gestart worden met de onderdelen 'Persoonlijke gegevens', 'Autobiografie' en 'Dossier'.

Het instrument Digitaal cultuurportfolio bestaat uit drie onderdelen:

- 1 de structuur van het portfolio;
- 2 de gebruikersomgeving;
- 3 aanvullende content, plug-ins en add-ons.

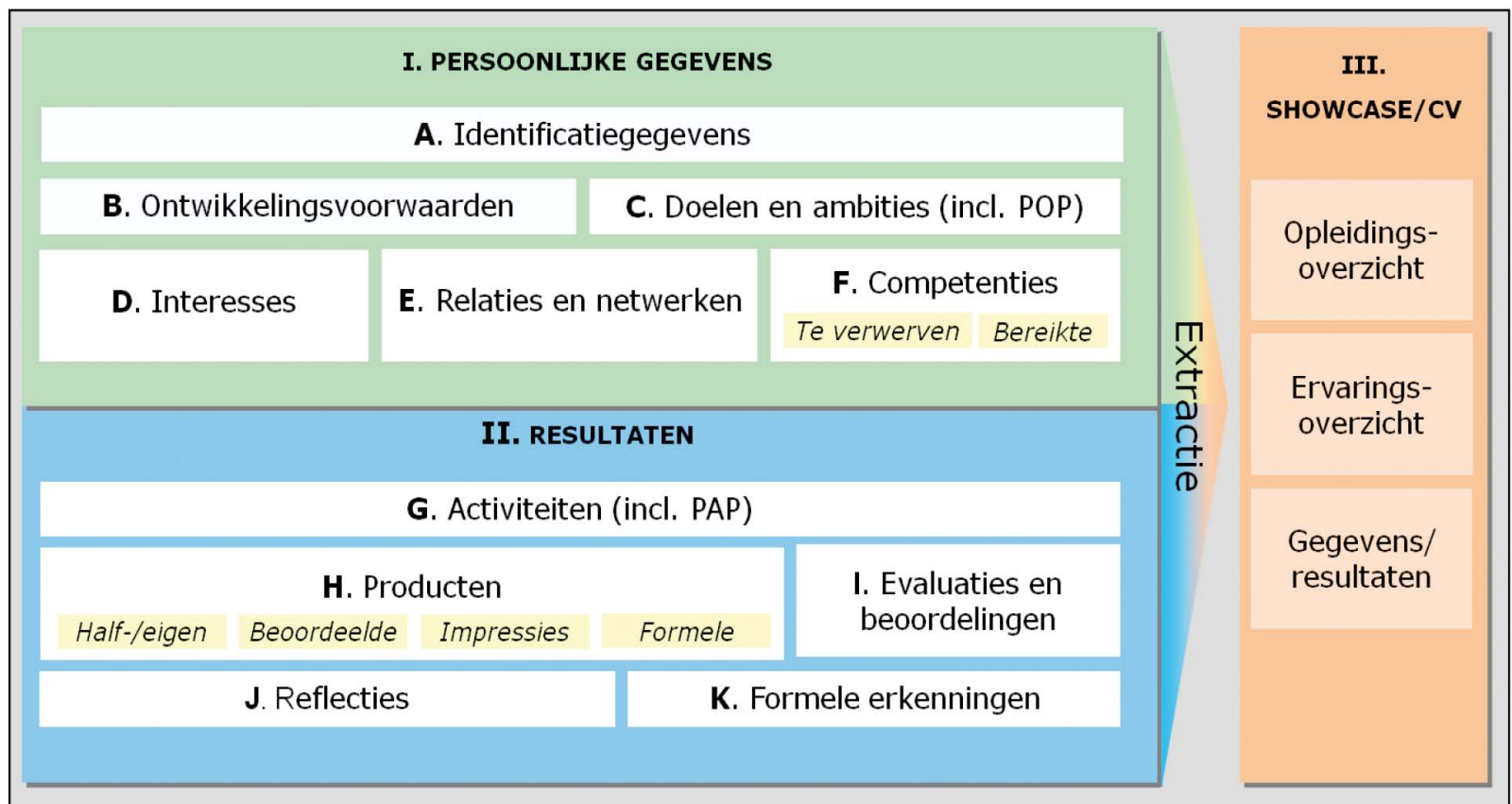

3.3.1 De structuur

Standaardisatie

De NTA Standaard (Nederlandse Technische Afspraak NTA 2035), beter bekend als E-portfolio NL, vormt de basis van het digitaal portfolio. Deze standaard is ontwikkeld voor het waarborgen van de uitwisselbaarheid van digitale portfoliogegevens. Uit de enquête is gebleken dat 70% van de scholen wenst dat een digitaal cultuurportfolio meegenomen kan worden naar vervolgonderwijs. Ook wil ongeveer de helft van de scholen dat het portfolio een relatie heeft met het leerlingvolgsysteem en onderdeel is van een elektronisch leerdossier. Overigens is alleen onderdeel A verplicht in het E-portfolio NL, namelijk de identificatiegegevens. De overige onderdelen zijn optioneel.

den naar vervolgonderwijs. Ook wil ongeveer de helft van de scholen dat het portfolio een relatie heeft met het leerlingvolgsysteem en onderdeel is van een elektronisch leerdossier. Overigens is alleen onderdeel A verplicht in het E-portfolio NL, namelijk de identificatiegegevens. De overige onderdelen zijn optioneel.

Globale structuur van het E-portfolio NL (NEN, NTA 2035, 2011)

Uit de enquête blijkt dat scholen de volgende onderdelen voor een digitaal cultuurportfolio belangrijk vinden.

- 1 Ontwikkelingsdeel (POP; doelen, ambities, prioriteiten).
- 2 Dossierdeel met bewijsstukken van het creatieve proces.
- 3 Reflectiedeel met bijvoorbeeld zelfreflectieverslagen en een logboek.
- 4 Beoordelingsdeel met beoordelingsverslagen, cijferlijsten.
- 5 Presentatiedeel.
- 6 CV-deel met persoonlijke gegevens en werk/leerervaringen.

Basisstructuur

Op basis van de NTA Standaard en de praktijkervaringen is onderstaande basisstructuur gemaakt.

I PERSOONLIJKE GEGEVENS		
Persoonlijke gegevens	A Identificatiegegevens	Naam, adres, postcode, geboortedatum, foto.
	B Ontwikkelingsvoorwaarden	Leerstijlvoorkeur, moedertaal.
Autobiografie Kunst en cultuur	D Interesses	Passie en talenten laten zien, bijvoorbeeld uit dummy, weblog.
	E Relaties en netwerken	Overzicht van culturele activiteiten door de leerling buiten school.
Persoonlijk ontwikkelingsplan	C Doelen en ambities F Competenties	Persoonlijk OntwikkelingsPlan (POP). Persoonlijke doelen en subdoelen voor de (kunst)vakken.
II RESULTATEN		
Dossier	G Activiteiten	Persoonlijk ActiviteitenPlan. Overzicht en stand van zaken van de activiteiten in een bepaalde periode. Culturele activiteiten, werkstukken, presentaties, beoordelingen en evaluaties. Dus ook resultaten en de mate waarin de activiteiten zijn afgerond.
	H Producten	Halfproducten / eigen producten - Door de leerling gemaakte aantekeningen en concepten. Zoals een verslag, artikel, ontwerp, presentatie, tekening, website, foto's, audiovisuele producten. Beoordeelde producten - Vanaf het moment van de beoordeling geldt het product als 'bevroren'. Impressies - Een impressie van de prestatie van de leerling door de docent of externen. Kan ook recensie zijn. Formele producten - Producten die door derden zijn opgesteld, zoals een adviesrapport of een observatieverslag van een begeleider.
Reflecties	J Reflecties	Het doel van reflecties is het geven van commentaar of uitleg, het benoemen van sterke en zwakke kanten of het benadrukken van bepaalde onderdelen van het portfolio. Dus ook de resultaten van zelftesten, recensies of waarderende mails van toeschouwers, medeleerlingen of anderen.
Beoordelingen	I Evaluaties / beoordelingen	Resultaten van toetsen en testen. Ook het verslag van voortgangsgesprekken.
	K Formele erkenningen	Cijferlijst, certificaat, getuigschrift.
III SHOWCASE / CV		
Presentatie		Overzicht van leertraject binnen en buiten school: gevolgde kunstvakken, cursussen en activiteiten. Tonen van passie en talent. Hierbij ook voorbeelden in tekst, beeld en geluid. Dit is de etalage van de leerling. Ook een CV (Curriculum vitae) van de leerling past hierin.

3.3.2 De gebruikersomgeving

De gebruikersomgeving (ook wel gebruikersinterface genoemd) definieert de manier waarop de gebruiker met een computersysteem communiceert. Onderdelen van de gebruikersomgeving zijn bijvoorbeeld het scherm met vensters, menu's, knoppen, pictogrammen en de hardware waarmee de gebruiker gegevens invoert, zoals een keyboard en muis. De gebruikersomgeving maakt de interactie tussen mens en systeem mogelijk.

Ieder portfolio-applicatie bevat specifieke functionaliteiten die standaard zijn ingericht of die op basis van de wensen van de gebruiker en/of de aanbieder zijn ontwikkeld. De meeste applicaties zijn gekoppeld aan een ELO. Geen applicatie ziet er hetzelfde uit. De leveranciers onderscheiden zich op het vlak van de gebruikersomgeving en functionaliteiten die standaard zijn ingericht. Het gaat veelal om:

- een voorpagina met mededelingen;
- een beheerfunctie voor persoonlijke gegevens en wachtwoord;
- een profiel voor de opmaak van een eigen profielpagina dat geheel of gedeeltelijk getoond kan worden;
- een persoonlijke opslagruimte voor documenten (de basis van ieder e-portfolio);
- een persoonlijke agenda voor afspraken en planningen;
- een voortgangs- en begeleidingsinstrument voor bewijslast, reflectie, feedback en beoordeling;
- een functionaliteit voor het maken en beoordelen van opdrachten;
- een showcase-portfolio met een selectie van portfolio-elementen, commentaar van medeleerlingen, docenten en externen;
- een postbus voor de uitwisseling van bestanden.

Regelmatig komen er nieuwe ELO's op de markt. Enkele door scholen genoemde ELO's met een digitaal cultuurportfolio zijn It's Learning, Fronter, TeleTOP, N@tschool en Moodle. Genoemde zelfstandige digitale portfolio's zijn NING en Mahara.

3.3.3 Aanvullende diensten en content

Het digitaal cultuurportfolio is een instrument waarmee de leerling zijn (leer-) resultaten en ervaringen kan vastleggen en laten zien. Aanvullend hierop kunnen afhankelijk van wensen verschillende partijen aanvullende diensten en informatie bieden die het digitaal cultuurportfolio nog waardevoller maken. Er kunnen bijvoorbeeld testen worden opgenomen op het gebied van vaardigheden en kennis in de kunsten en creativiteit. Ook kan het aanbod van culturele instellingen worden gekoppeld en ontsloten. Voor de vormgeving van het portfolio kunnen beeldbewerkingsprogramma's en bijvoorbeeld websitecreators worden opgenomen. Zo ontstaat er een compleet instrument dat onder meer bruikbaar is voor begeleiding binnen CKV.

Voor de kunstvakken KUA, CKV, tehatex en kunstvakken 1 en 2 van vwo, havo en vmbo biedt De Digitale School complete ELO's aan, gevuld met onder andere het materiaal van de eindexamenthema's. Daarnaast is er via de ELO oefenstof voor het centrale examen KUA en is verslaglegging voor het vak CKV mogelijk. Ook voor de onderbouw is lesmateriaal via enkele ELO's beschikbaar. De ELO is op maat te maken voor de eigen schoolsituatie. Overigens kan er ook in de eigen ELO een link gemaakt worden naar dit lesmateriaal. Leerlingen kunnen via hun mobiel of tablet toegang krijgen tot deze ELO's. Hiervoor zijn speciale app's beschikbaar.

Enquête

Doelen en functie van het digitaal cultuurportfolio

Scholen noemen uiteenlopende doelen voor het gebruik van een digitaal cultuurportfolio:

- laat groei en ontwikkeling van de leerling zien;
- toont het product;
- toont het proces;
- laat zien of de leerling voldoende ervaringen heeft opgedaan;
- laat zien of de leerling in voldoende mate aan de gestelde eisen voldoet (beoordeling).

Alle drie typen portfolio komen dus aan bod: het ontwikkelingsportfolio, het beoordelingsportfolio en het presentatieportfolio. Scholen die ermee willen gaan werken, geven extra gewicht aan

de groei en ontwikkeling en het tonen van het proces. Zij hechten daarmee wat meer belang aan een ontwikkelingsportfolio.

Onderstaande functies ervaren scholen als even belangrijk:

- de leerling legt zijn ontwikkeling vast en er wordt bekeken of de ontwikkeling al dan niet naar wens verloopt en welke sturing nodig is;
- er wordt bekeken of de leerling aan de, vooraf gestelde, beoordelingscriteria voldoet;
- de leerling laat zien wie hij is en wat hij kan;
- de samenhang tussen verschillende onderdelen van cultuureducatie wordt zichtbaar.

Bronnen

Cito, KPC Groep & SLO (2008). CKV getoetst. Website met veel praktische informatie voor CKV. In: *Kunstzone*. Vol. 7, nr. 2/3, februari/maart, p. 13-16.

Cito, KPC Groep en SLO hebben gezamenlijk in opdracht van het ministerie van OCW de ervaringen gebundeld van een aantal scholen dat met een ELO/digitaal portfolio werkt bij CKV. De website 'CKV getoetst' is een belangrijk resultaat van dit project. Een beschrijving van de inhoud van de website.

Denissen, H., Gemert, J. van & Dinsbach, G. (2006). CKV(1), de leerling (digitaal) centraal. Site CKV1 getoetst uitgebreid. In: *Kunstzone*, Vol. 5, nr. 5, mei, p. 34-36.

De site 'CKV(1) getoetst' is uitgebreid met twee hulpmiddelen. Op de site wordt voor het onderdeel reflectie een reflectiespiraal beschreven met voor alle kunst disciplines geformuleerde vragen en invullingen. Ook krijgt men een beeld van 'rubrics' als interessante beoordelingsvorm voor CKV(1). In het onderdeel elektronische leeromgeving en portfolio wordt dit hulpmiddel beschreven inclusief de ervaringen van drie scholen.

Nederlands Normalisatie-instituut (2011). *NTA gegevensstandaard NTA 2035 E Portfolio.nl. Het uitwisselen van e-portfolio's volgens een toepassingsprofiel op basis van de IMS ePortfolio*. Delft: Nederlands Normalisatie-instituut.

Verschillende partijen hebben besloten een afspraak te maken voor het uitwisselen van elektronische portfolio's. Hiervoor is de Afspraak E-portfolio NL geformuleerd. In 2007 verscheen de eerste versie.

Calibris, Kenniscentrum voor leren in de praktijk in Zorg, Welzijn en Sport (2011.) *E-portfolio. Huidige stand van ontwikkeling en toepassing*. Bunnik: Calibris.

Calibris heeft de huidige stand van ontwikkeling en toepassing van het e-portfolio in kaart gebracht. Het e-portfolio project van Calibris is gericht op de ontwikkeling van 'employability' en een Leven Lang Leren binnen de sectoren Zorg, Welzijn en Sport.

<http://www.me-volution.net/>

Me-Volution is een visie, werkwijze en digitaal portfoliosysteem om jezelf steeds bewuster te sturen in eigen ontwikkeling.

Newman College, Breda: "Belangrijk communicatiemiddel"

Tine van de Ven is docente audiovisuele vormgeving bij het Newman College in Breda.

"Al enkele jaren wordt binnen de mavo-afdeling gewerkt met een digitaal portfolio binnen de ELO voor het vak audiovisuele vormgeving. Het afgelopen schooljaar is de eerste lichter leerlingen met het eindexamen hierin afgestudeerd. Daarnaast wordt schoolbreed binnen alle vakken en binnen de nieuwe richting Design en Multimedia met de ELO gewerkt."

Vakkenintegratie

"Vorig schooljaar is in leerjaar 1 gestart met de richting Design en Multimedia. Het team Design en Multimedia bestaat uit de docenten kunstvakken en ICT. Er wordt met modules gewerkt, binnen een schooljaar worden steeds vier thema's aangeboden. Docenten audio, visueel en ICT gaan hiermee met hun leerlingen aan de slag. Binnen het proces van oriëntatie, onderzoek naar product wordt gestreefd naar vakintegratie. Het bijeenbrengen binnen de ELO biedt voor docenten en de leerlingen meer samenhang."

Verdiepen in werk van de leerling

"De ELO en het digitaal cultuurportfolio zijn voor leerlingen en docenten wat betreft het leren een belangrijk communicatiemiddel. Alle opdrachten met deadline en huiswerk plaats ik hierop en leerlingen beantwoorden met hun opgeslagen werk. Het is onderdeel van de basishouding van leerlingen om met de ELO te werken. Leerlingen maken op school, maar ook thuis digitaal opdrachten door bijvoorbeeld beeldbewerking toe te passen op foto's of door het maken van een film. Een film produceren vergt een andere organisatie/didactiek dan voorheen een tekening of muziekstuk. Je moet je als docent goed in het werk verdiepen om een juiste inschatting te kunnen maken of de leerling of de groep goed bezig is. Binnen het esthetische proces speelt ook motivatie en gedrag binnen de groep een belangrijke rol. Dit is niet altijd even zichtbaar binnen de lestijd. Het digitale portfolio biedt de mogelijkheid het werk te archiveren, te verzorgen voor verdere bewerking en het proces inzichtelijk te houden. De fysieke aanwezigheid van de docent in de les blijft echter wel belangrijk. Reacties op het werk geef ik meestal niet via het portfolio, maar bewust mondeling."

Mee naar vervolgopleiding

"Handig is ook dat de ELO als archief functioneert, waardoor er een overzicht ontstaat waaruit de leerlingen werk kunnen selecteren. Als docent houd je zo ook het toezicht op het werk. Het digitaal cultuurportfolio kan worden meegenomen naar een vervolgopleiding. Afgelopen schooljaar had ik tien leerlingen mavo eindexamen audiovisuele vormgeving. Acht leerlingen zijn met dit vak doorgestroomd naar een mbo-kunstopleiding, waaronder de Grafische school in Rotterdam en het Zoomvlietcollege in Roosendaal."

Contactgegevens

Newman College
Verviersstraat 4
4826 HT Breda
Contactpersoon: Tine van de Ven
E secretariaat@newmancollege.nl
T 076-5810450
I www.newman.mwp.nl

Naam	Gebruikersnaam	Ingeleverd	Gecontroleerd	Status	Beoordeling	Weergeven
Kops, Dion	110062	24-11-2010 15:04		Niet verbeterd		Weergeven
Blanken, Felicia	115668	24-11-2010 16:49		Niet verbeterd		Weergeven

Screendump van de ELO van het Newman College.

4 Aan de slag

Invoering van een digitaal cultuurportfolio

Dit hoofdstuk gaat dieper in op de invoering van een digitaal cultuurportfolio. Om een digitaal cultuurportfolio met succes in te voeren, zal een school aan bepaalde eisen moeten voldoen. Het Steunpunt CultuurprofielScholen zette een aantal eisen op een rij. Ook worden aanbevelingen gedaan voor de wijze van invoering van een digitaal cultuurportfolio op scholen. Een stappenplan voor invoering maakt hiervan deel uit.

4.1 Programma van eisen

Het werken met een digitaal cultuurportfolio binnen een school vraagt om afstemming van veel factoren waaronder visie, onderwijsinhoud, organisatie, professionalisering en techniek. De Vereniging CultuurProfielScholen heeft een programma van eisen vastgesteld op basis van de expertise van docenten, adviseurs en schoolleiders.

De schoolvisie op onderwijs staat voorop

Het gaan werken met een digitaal cultuurportfolio vraagt allerlei keuzes voor doelen, functie, gebruik, organisatie en implementatie. Vaak is het proces innovatief van aard. Dit impliceert vernieuwingen in de manier van werken van leerlingen, docenten, medewerkers en schoolleiding. De gekozen cultuurprofilering staat hierbij centraal en de schoolvisie geeft richting aan dit proces. Alle keuzes kunnen op deze visie betrekking hebben.

Zorg voor organisatie, voorwaarden en sturing

Zonder sturing is een goed gebruik van een digitaal cultuurportfolio onmogelijk. De gemaakte keuzes hebben gevolgen voor bijvoorbeeld type portfolio, wijze van invoering, didactische kwaliteiten van personeel, financiering en inhoud van onderwijs. Dit vraagt om overtuigende leiding en goede organisatie en voorwaarden. Een cultuurwijziging bij de betrokkenen is meestal nodig omdat het gebruik van het portfolio om nieuwe rollen vraagt. Bijvoorbeeld een meer coachende rol van docenten. Ook de inhoud en uitvoering van het curriculum zullen veranderen. Iedereen dient hiervan doordrongen te zijn.

Train gezamenlijk de deskundigheid in de begeleiding van leerlingen

Het werken met een portfolio vraagt om specifieke didactische en pedagogische kwaliteiten omdat leerlingen individueel begeleid worden bij ontwikkeling van kennis, vaardigheden en houding. Docenten kunstvakken kunnen in deze aanpak vooruitlopen, de begeleiding bij kunstvakken is immers minder leerstofgericht dan bij de meeste andere vakken. Maar dat betekent ook dat expertise hierin veelal niet ontwikkeld is binnen de school. Vaardigheden en attitude op het gebied van bijvoorbeeld reflectie en coaching zullen dan ook in meer gevallen gericht en in teamverband getraind moeten worden.

Maak onderscheid tussen inhoud en functionaliteit

De inhoud van het leerproces staat voorop. De basale processen in de ontwikkeling van de leerling vormen het uitgangspunt voor het programma Kunst en cultuur. Deze processen vormen de bouwstenen voor de leerroutes waarop het cultuurportfolio aansluit. Het digitaal cultuurportfolio is een didactisch hulpmiddel, de functionaliteit is hierop gebaseerd. Bij functionaliteit gaat het om zaken in het digitale cultuurportfolio als al dan niet een voorpagina, persoonlijke opslagruimte, opdrachtenfunctionaliteit en een postbus.

Werk samen binnen en buiten de school

Door samenwerking kan deskundigheid ontwikkeld worden. Er wordt geleerd van ervaringen van collega's bij het werken met het digitaal cultuurportfolio. Dit kan door bijvoorbeeld presentaties te geven van wat pioniers in een pilotproject aan het uitproberen zijn. Ook kan ervaring van andere scholen worden betrokken.

Zorg dat het digitaal cultuurportfolio deel uitmaakt van een geïntegreerde leeromgeving

Voor een goede implementatie is het nodig dat het cultuurportfolio een plaats heeft binnen de leerroutes. Dan kan door de docenten van de betrokken vakken onderzocht worden hoe zij het digitaal cultuurportfolio wensen te gebruiken. Zo kan het gebruik van het digitaal cultuurportfolio worden verankerd in de leerroutes en daardoor de samenhang voor zowel leerlingen als docenten in het leerproces versterken.

Bepaal of het digitaal cultuurportfolio in een ELO wordt geplaatst

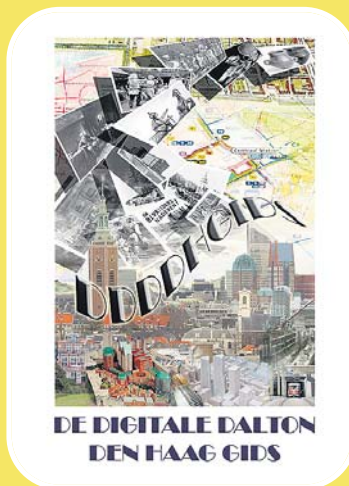
De school kan kiezen voor een zelfstandig digitaal cultuurportfolio of deze plaatsen binnen een elektronische leeromgeving. Een ELO heeft een aantal voordelen:

- maakt vakkenintegratie eenvoudiger en daardoor ook de samenhang tussen vakken;
- leerlingen kunnen samenwerken binnen de ELO;
- docenten kunnen samenwerken binnen de ELO;
- content uit studieroutes is direct beschikbaar.

Bepaal het doel en de functie van het digitaal cultuurportfolio

Algemeen doel van een digitaal cultuurportfolio is het tonen van een ontwikkeling en resultaten op het terrein van cultuureducatie. Doel en functie komen tot uiting in drie typen portfolio: het ontwikkelingsportfolio, het beoordelingsportfolio en het presentatieportfolio. In de praktijk komen combinaties van deze drie typen voor. Bepaal waar het accent op moet liggen.

Bepaal de wenselijke structuur en inhoud voor het digitaal cultuurportfolio

Een duidelijke structuur van een digitaal cultuurportfolio is belangrijk, zeker ook voor leerlingen. Aansluiting met andere schoolvakken is gemakkelijker als de structuur herkenbaar wordt voor iedereen. We bevelen de volgende basisstructuur aan (zie hoofdstuk 3):

- 1 persoonlijke gegevens;
- 2 resultaten: dossier, reflecties, beoordelingen;
- 3 showcase / cv.

Deze structuur sluit aan bij de NTA standaard (E-portfolio NL) die de basis vormt van het digitaal portfolio. Voordeel hiervan is dat exporteren van het digitaal cultuurportfolio door leerlingen naar het vervolgonderwijs vaker mogelijk is. Aansluiting met het leerlingvolgsysteem en het elektronisch leersysteem is ook eenvoudiger.

Leg een relatie met mediawijsheid

Leerlingen weten veel op het gebied van sociale media, maar dit moet niet overschat worden. Het leren omgaan met sociale media heeft dan ook een opvoedkundig aspect dat aandacht verdient. Vandaar dat er een relatie met mediawijsheid kan worden gelegd. Mediawijsheid is alle kennis en vaardigheden en de mentaliteit die mensen nodig hebben om bewust, kritisch en actief mee te doen in de wereld van vandaag en morgen, waarin media een bepalende hoofdrol spelen. Juist in kunstvakken kan mediawijsheid worden bevorderd door beeldtaal te leren lezen en zelf mediaproducten te maken. Hierdoor kan bewuster met de media worden omgegaan.

Implementeer het digitaal cultuurportfolio gefaseerd

Het invoeren van een digitaal cultuurportfolio is complex vanwege verschillende aspecten, bijvoorbeeld visie, organisatie, onderwijsinhoud en techniek.

Ervaring is dat een aantal fasen doorlopen dient te worden om het cultuurportfolio in te voeren. Dit zijn de pioniersfase, de piloffase waarin met projecten wordt gewerkt en als laatste de fase van brede invoering, waarin het digitaal cultuurportfolio door zoveel mogelijk vakken didactisch wordt gebruikt. In elk van deze fasen vraagt een reeks kritische factoren actieve aandacht. Maak hiervoor zelf een stappenplan of gebruik het stappenplan uit paragraaf 4.3.

4.2 Aanbevelingen voor implementatie

Drie fasen

Er zijn drie fasen⁵ te onderscheiden voor het invoeren van een digitaal cultuurportfolio:

- de pioniersfase;
- de piloffase waarin met projecten wordt gewerkt;
- de fase van de brede invoering waarin het digitaal cultuurportfolio door zoveel mogelijk vakken didactisch wordt gebruikt.

In de pioniersfase zijn bijvoorbeeld het enthousiasme van de voortrekkers, de beschikbare tijd en het functioneren van de technische voorzieningen kritische factoren. Een pilot biedt de mogelijkheid om te experimenteren met een enkel vak met een beperkte groep leerlingen. Bij de fase van brede invoering is de visie op onderwijs van belang, evenals het maken van collegiale afspraken over de didactiek en de inrichting van het onderwijsleerproces. Ervaring van de geëvalueerde scholen is dat een school niet te snel moet gaan en zo maar een fase kan overslaan.

Kritische factoren

In elk van deze fasen vraagt een reeks kritische factoren actieve aandacht. Om te zorgen dat er goed gewerkt kan worden met een digitaal cultuurportfolio, is gerichte actie nodig op een aantal gebieden:

- de visie van de school op onderwijs;
- het leidinggeven aan het proces;
- het samenwerken, binnen en buiten de school;
- de kennis, attitude en vaardigheden van de betrokkenen: leraren en leerlingen;
- de keuze van programmatuur, al dan niet binnen en met een ELO;
- de structuur en inhoud van het digitaal cultuurportfolio;
- de ICT-infrastructuur.

De samenhang tussen deze factoren moet in het oog worden gehouden om een evenwichtig proces te verwezenlijken. Het is aan te bevelen het invoeringsproces te laten coördineren of begeleiden door een persoon of groep in de school.

De visie van de school op onderwijs

De schoolvisie geeft aan wat de school met het onderwijs wil. Wat zijn de leidende principes, de doelstelling van het onderwijs, de visie op kunst en cultuur, de visie op leren, de rol van leerlingen, docenten, ouders en omgeving? In de cultuurprofilering komt dit tot uiting. Het digitaal cultuurportfolio volgt de onderwijsvisie. Dat kan bijvoorbeeld betekenen dat een school die zich richt op talentontwikkeling het belangrijk vindt dat de passie en talenten zichtbaar worden in het portfolio. Maar ook het belang van een portfolio voor het behalen van algemene doelstellingen kan worden benadrukt, zoals de doelstelling dat leerlingen steeds zelfstandiger leren werken en reflecteren.

Het leidinggeven aan het proces

Leidinggeven aan het proces van invoering van een digitaal cultuurportfolio is onmisbaar. De overgang van de pioniersfase naar de pilotfase en daarna naar brede invoering vragen duidelijke sturing van het proces. De rol van procesbegeleider of projectleider, iemand die de vaart erin houdt, is daarbij onontbeerlijk. Een school die van de pioniersfase overgaat naar de pilotfase, moet projectmatiger gaan werken en bij voorkeur binnen een projectteam van (kunstvak)docenten. In alle fasen is de rol van de schoolleiding strategisch belangrijk. Het gaat niet alleen om het faciliteren van het proces, maar ook om het uitdragen van de boodschap dat de inzet van een digitaal cultuurportfolio belangrijk is.

Het samenwerken binnen en buiten de school

In de pioniersfase is er in de regel nog weinig sprake van samenwerking. Wel is het zinnig om voor collega's presentaties en demonstraties te geven zodat zij een indruk krijgen van wat de pioniers aan het uitproberen zijn. In latere fasen komt samenwerking binnen de school in beeld. Externe samenwerking is dan ook mogelijk.

Daarnaast is samenwerking zinvol om samen content te ontwikkelen. Vanwege het schaalvoordeel kan samenwerking ook lonen richting leveranciers. De vo-school BC Broekhin werkt bijvoorbeeld via een ELO samen met andere scholen op het gebied van kunst en cultuur (zie pagina 7).

De kennis, attitude en vaardigheden van de betrokkenen: leraren en leerlingen

In de drie fasen van het invoeringsproces vraagt de benadering van leraren andere accenten. In de beginfase is het belangrijk de pioniers voldoende ruimte en ondersteuning te bieden. In de pilotfase is het zaak dat de deelnemende leraren gericht samenwerken en anderen meenemen in het proces.

Bij alle fasen is het belangrijk dat er een visie is op het leerproces binnen de kunstvakken. Het door leerlingen stilstaan bij het proces van werken is bij kunst en cultuur van groot belang. Vaardigheden ten aanzien van reflectie waarbij een ontwikkeling kan worden aangetoond, zijn daarom belangrijk. Voor leraren gaat het erom dit reflectieproces te kunnen sturen. De reflectiekring van Korthagen e.a. kan hiervoor als uitgangspunt dienen (zie paragraaf 3.1).

Naast leraren zijn leerlingen de beoogde gebruikers. Voor hen moet het nut van het digitaal cultuurportfolio duidelijk zijn. De structuur van het digitaal portfolio moet aansluiten bij de capaciteiten van de leerlingen, zeker als er wordt gewerkt binnen een ELO. Ook zal de leraar ervoor dienen te zorgen dat het gebruik van het digitaal cultuurportfolio niet vrijblijvend is. Door voortdurend opdrachten te geven waarbij het portfolio gebruikt moet worden, wordt de toepassing vanzelfsprekend. Bijkomend voordeel binnen een ELO is dat de leraar kan nagaan welke leerlingen actief deelnemen en welke niet.

De keuze van programmatuur, al dan niet binnen en met een ELO

Het gaat om de vraag hoe we een digitaal cultuurportfolio kunnen benutten als ICT-gereedschap. Er zijn in de gebruikersomgeving nogal wat mogelijkheden. Zeker in de pilotfase is het aan te bevelen om niet alle functionaliteiten tegelijk te benutten, zoals de opdrachtenfunctionaliteit voor het maken en beoordelen van opdrachten, het voortgangsinstrument voor reflectie, feedback, een showcase-portfolio, etcetera.

De structuur en inhoud van het digitaal cultuurportfolio

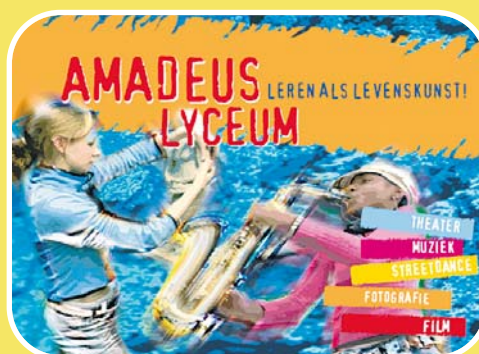
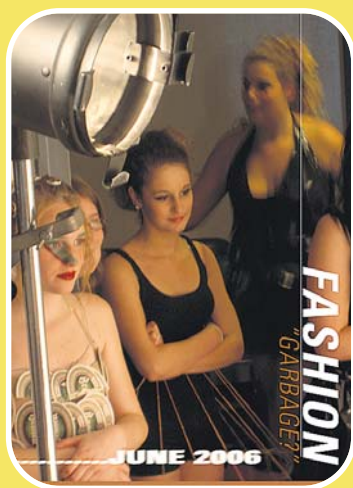
Een duidelijk herkenbare structuur is belangrijk voor de leerlingen. Hierbij is aansluiting met de andere schoolvakken van belang zodat de verschillende vakken een overeenkomstige structuur hebben.

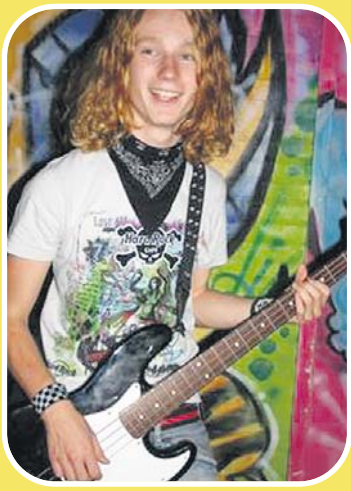
De in paragraaf 3.3 genoemde basisstructuur gaat uit van een driedeling in persoonlijke gegevens, resultaten met dossier, reflecties en beoordelingen, en showcase / cv, gericht op de presentatie naar buiten. Deze basisstructuur kan worden gebruikt om tot een goede indeling te komen.

Wat betreft de inhoud is aansluiting met de didactiek van belang. Reflectie is het voertuig om de ontwikkeling van de leerling te bevorderen en aan te tonen. De leerling zal hiervoor in toenemende mate vaardig en zelfstandig dienen te worden in bijvoorbeeld het selecteren van bewijsstukken. Het gebruik van het portfolio dient hierop gericht te zijn. Ook biedt samenwerking met andere vakken veel mogelijkheden zoals de schoolvoorbeelden in deze uitgave aantonen.

De ICT-infrastructuur

De techniek van het digitaal cultuurportfolio is, als het goed is, dienstbaar aan het gebruik. Voldoende computers onder handbereik zijn onontbeerlijk en de server moet voldoende capaciteit hebben. Een goede beheerder is hierbij cruciaal.

4.3 Stappenplan implementatie

Hoofdkeuzes

Om een digitaal cultuurportfolio te implementeren, zal een school eerst een aantal keuzes moeten maken.

- De visie en de doelen bij een digitaal cultuurportfolio bepalen.
- Beslissen of het digitaal cultuurportfolio in een ELO wordt geplaatst.
- Het type portfolio bepalen.
- De structuur van het digitaal cultuurportfolio bepalen.

De visie en de doelen bij een digitaal cultuurportfolio

Elke school kan zelf bepalen welke ontwikkeling voorop wordt gesteld. Dit kan talentontwikkeling zijn, maar ook het leren werken in een creatief leerproces of omgaan met media. Hieruit kunnen gerichter doelen worden vastgesteld. Houd hierbij de definitie in het oog van de Vereniging CultuurProfielScholen:

Een digitaal cultuurportfolio is een verzameling van doelgericht bij elkaar gebrachte elektronische gegevens en documenten (bestanden), die wordt beheerd door de leerling. Het doel van het samenstellen van een digitaal cultuurportfolio is het tonen van de ontwikkeling en de resultaten aan anderen op het terrein van cultuureducatie.

Plaatsing in een ELO

De school kan kiezen voor een zelfstandig digitaal cultuurportfolio of deze plaatsen binnen een elektronische leeromgeving. Voordelen van plaatsing binnen een ELO zijn:

- maakt vakkenintegratie eenvoudiger en daardoor ook samenhang tussen de vakken;
- leerlingen kunnen samenwerken binnen de ELO;
- docenten kunnen samenwerken binnen de ELO;
- content uit studieroutes is direct beschikbaar.

Het type portfolio

Het cultuurportfolio kan drie vormen aannemen. Deze zijn los van elkaar te zien, maar ook te combineren:

- ontwikkelingsportfolio;
- beoordelingsportfolio;
- presentatieportfolio.

In het stappenplan op pagina 20 staat deze indeling toegelicht (zie ook paragraaf 3.1).

Stappenplan

Het Steunpunt Cultuurprofiel scholen ontwikkelde onderstaand stappenplan voor de implementatie van een digitaal cultuurportfolio.

1	De visie bepalen op het digitaal cultuurportfolio en de doelen.	Ga hierbij uit van de schoolvisie. Als de school zich richt op talentontwikkeling zal de leerling in het portfolio ook zijn talentontwikkeling tonen en de bijbehorende leerlijnen volgen.
2	Bepalen in welke fase van ontwikkeling de school zich bevindt ten aanzien van het digitaal cultuurportfolio.	<ul style="list-style-type: none"> - Pioniersfase - Pilotfase - Schoolbrede invoering
3	Vaststellen wie de invoering gaan doen.	Formeer een projectgroep. Zorg dat er ook voldoende verschillende deskundigheden zijn.
4	Bepalen of een ELO wordt gebruikt.	Maak een keuze voor een zelfstandig digitaal cultuurportfolio of plaatsing binnen een ELO.
5	Het type portfolio bepalen.	<p>Kies of combineer:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ontwikkelingsportfolio; - beoordelingsportfolio; - presentatieportfolio. <p>Ontwikkelingsportfolio:</p> <ul style="list-style-type: none"> - praktijkopdrachten (proces): de doorlopen fasen, mate van samenwerken, mate van zelfstandigheid, het plannen, sterke en zwakke punten; - praktijkopdrachten (producten), zoals tekeningen, beelden, presentaties. <p>Beoordelingsportfolio:</p> <ul style="list-style-type: none"> - beoordeling van proces en product; - aan het einde van een leertraject. <p>Presentatieportfolio:</p> <ul style="list-style-type: none"> - presentatie van door de leerling geselecteerd werk.
6	Vastleggen welke periode, vakken en projecten het portfolio beslaat.	<ul style="list-style-type: none"> - Welke klassen? - Welke vakken? - Welke projecten?
7	Bepalen wie welk deel van het portfolio beoordeelt en wie op welke manier toegang tot een portfolio krijgt.	<ul style="list-style-type: none"> - Docenten - Medeleerlingen - Leerling zelf - Externen - Coach/begeleiders
8	Bepalen welke bewijsstukken de leerling nodig heeft.	<p>Welke bewijsstukken moet de leerling overleggen? Denk aan:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tekening, schilderij, beeld, ontwerp, foto, video, tekst (poëzie en proza), geluid, websites, animatie, geluid, choreografie, script, scenario, lichtplan, essay, maquette, textielobject, storyboard; - kijk- en luisterwijzers, checklists, presentaties (opname mondelinge presentatie, PowerPoint, Prezi of HTML); - rubrics, cijfers, onvoldoende/twijfel/voldoende/goed, geschreven beoordeling, balansverslag; - verslag, reflectieverslag, logboek, eindverslag.
9	De basisstructuur bepalen.	<p>Ga uit van de volgende basisstructuur:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 persoonlijke gegevens; 2 resultaten: <ul style="list-style-type: none"> - dossier; - reflecties; - beoordelingen; 3 showcase/cv.
10	Een handleiding maken zodat iedereen weet wat de werkwijze en de waarde van het portfolio is.	<p>Werk formats uit, zoals:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opdrachten; - instructie (van leerlingen en/of docenten); - beoordeling; - begeleiding.
11	Het portfoliogebruik bij leerlingen introduceren en begeleiden.	<p>Bijvoorbeeld door deze wijze van werken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - introductieles; - neem de handleiding door; - toon een gevulde portfolio als voorbeeld (maak concreet); - geef de voordelen voor de leerling (motiveer het gebruik); - bewaak het gebruik van het portfolio; - stimuleer het delen van het portfolio.

Discussiebijeenkomst

Tijdens de Conferentie Cultuur Leert Anders op 3 december 2010 in Ede was er een discussiebijeenkomst over het digitaal cultuurportfolio. Ongeveer zestig belangstellenden (docenten, coördinatoren en schoolleiders) kregen de voorlopige resultaten van de digitale enquête voorgelegd door Stéfanie van Tuinen (Steunpunt Cultuurprofiel scholen). Daarna volgde een presentatie over Me-Volution door Tom Oosterhuis (Me-Volution) en een paneldiscussie met Jan Beerten (Rembrandt College Veenendaal), Oscar Jansen (Groene Engel Oss), Jan van Gemert (Steunpunt Cultuurprofiel scholen) en Tom Oosterhuis.

Enkele bevindingen tijdens de discussiebijeenkomst

- Als je verschillende vakken hebt die zich willen profileren, dan moet je samenwerken. Dan krijg je de samenhang tussen die vakken in beeld. Een ELO zorgt voor samenhang met andere vakken. Maar wanneer een ELO met weinig visie wordt gebruikt, kan het een 'log' systeem worden.
- Besteed ook aandacht aan mediawijsheid. Leerlingen kunnen leerbewijzen leveren in de vorm van filmpjes gemaakt met de smartphone. Sommigen zeiden dat je niet altijd hoeft mee te gaan met het gegeven dat jongeren leven in een digitale wereld. Wat is er mis met een 'kast' in plaats van gebruik van een digitaal cultuurportfolio? Hier stelden anderen tegenover dat ICT een hulpmiddel is. Er is dan ook sprake van een schijntegenstelling tussen techniek en portfolio.
- Leiderschap is erg belangrijk en dient gebaseerd te zijn op visie. Hierdoor kunnen de verschillende invalshoeken binnen de school ten aanzien van het portfolio bij elkaar gebracht worden.

Bronnen

Laat, J. de (2008). Ook een digitaal portfolio? In: *Kunstzone*, Vol. 7, nr. 2/3, februari/maart, p. 11-12.
Het Dominicus College in Nijmegen heeft naast de elektronische leeromgeving (ELO) genaamd TeleTOP ook een digitaal portfolio ingevoerd. In dit artikel beschrijft Joost de Laat, docent Dominicus College, zijn ervaringen.

Gennip, Hans van & Eerkens, Frans (2008). *Met een elektronische leeromgeving meer baas over eigen onderwijs. Implementatiewijzer*. Nijmegen: ITS Nijmegen.

Deze publicatie biedt praktische informatie en handreikingen voor het invoeringsproces van een elektronische leeromgeving in een school. Scholen en experts zijn hiervoor in een onderzoek geraadpleegd.

Enquête

Onderdelen van een digitaal cultuurportfolio

Een digitaal cultuurportfolio bestaat uit een aantal onderdelen (zie paragraaf 3.3). De scholen noemen alle onderdelen van deze structuur als belangrijk:

- deel met persoonlijke gegevens (persoonlijk ontwikkelingsplan);
- deel met resultaten (dossier, reflectie);
- deel showportfolio (presentatie).

Hierbij is het onderdeel Resultaten met dossierdeel en reflectiedeel het meest genoemd.

Het eigendom en de inrichting

De meerderheid van de bevroegde scholen vindt dat het portfolio door de leerling moet worden beheerd en dat het zijn eigendom is. Maar er is ook een flink aantal scholen dat vindt dat het portfolio

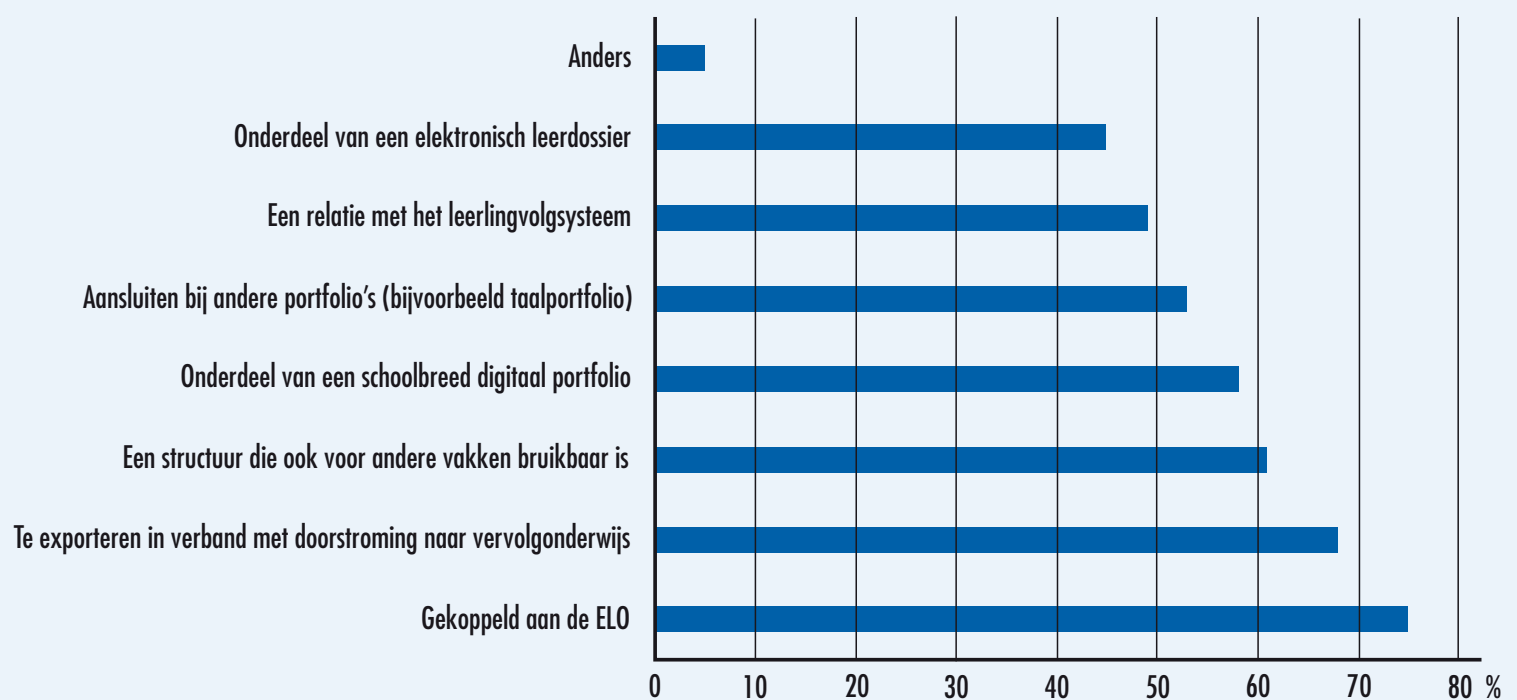
beheerd dient te worden door de school en eigendom is van de school. Wat betreft de inrichting vindt een meerderheid dat de portfolio door de docent moet worden ingericht, hij bepaalt welke gegevens worden vastgelegd.

Voorwaarden

Onderstaande tabel toont de voorwaarden waaraan het digitaal portfolio in scholen moet voldoen. Het hoogst scoren de volgende uitspraken (meer dan 50%):

- gekoppeld zijn aan de ELO;
- moet te exporteren zijn in verband met doorstroming naar vervolgonderwijs;
- een structuur bieden die ook voor andere vakken bruikbaar is;
- onderdeel zijn van een schoolbreed digitaal portfolio;
- aansluiten bij andere portfolio's (bijvoorbeeld taalportfolio).

Voorwaarden digitaal cultuurportfolio

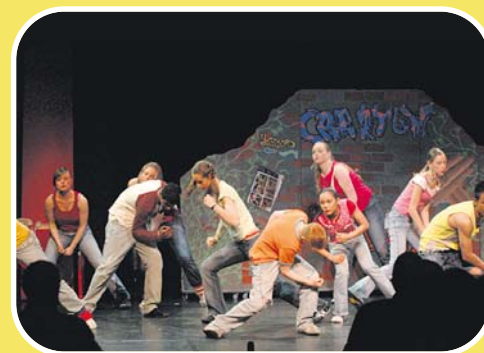
Voorwaarden digitaal portfolio (door 59 scholen)

Randvoorwaarden

Scholen vinden het erg belangrijk dat er een effectief functionerend computersysteem is met ruim voldoende capaciteit. Het moet makkelijk toegankelijk zijn voor leerlingen en docenten. Bovendien moet het schoolbreed gedragen worden.

Verder werden genoemd:

- het moet voorzien zijn van vaste beoordelingsmomenten en -criteria;
- docenten moeten voldoende geschoold zijn;
- het moet veilig zijn;
- het mag niet extra tijd/werkdruk opleveren;
- er moet voldoende ontwikkeltijd zijn;
- er moeten duidelijke afspraken zijn over beheer.

Gesprekken met Experts

Op 5 oktober 2010 heeft het Steunpunt Cultuurprofiel scholen een expertbijeenkomst gehouden over het digitaal cultuurportfolio.

Hierbij waren aanwezig:

- Tineke Ubbels, CC Schaerwoude Aalten, coördinator, docent;
- Oscar Janssen, Cultuurpodium Groene Engel Oss, ontwikkelaar van Kunstdossier;
- Ellen de Moncy, I-Lab in relatie met Cultuur in de Spiegel, ontwikkelaar;
- Tom Oosterhuis, Me-Volution, ontwikkelaar e-portfolio;
- Gerleen Balstra, Me-Volution, choreograaf, docent;
- Jan Beerten, Rembrandt College Veenendaal, docent;
- Martijn Schaeffer, Atlas College Medemblik, docent, cultuurcoördinator;
- Joske van Zomeren, Baudartius College Zwolle, coördinator;
- Boudewijn Korsmit, Heerbeeckcollege Best, coördinator, docent;
- Charlotte Insinger, Rotterdam, IT deskundige;
- Antoine Gerrits, Steunpunt Cultuurprofiel scholen;
- Stéfanie van Tuinen, Steunpunt Cultuurprofiel scholen;
- Jan van Gemert, Steunpunt Cultuurprofiel scholen.

Bevindingen van de experts tijdens de bijeenkomst

Zij gaven de volgende aandachtspunten bij het ontwikkelen van een digitaal cultuurportfolio.

- Een onderwijskundige visie is belangrijk bij het maken van keuzes, deze dient voorop te staan.
- Leerlingen weten veel op het gebied van sociale media, maar dit moet niet overschat worden. Hierbij aansluiten, ook om toegankelijk te houden. Het leren omgaan met digitale media is een opvoedkundig aspect dat aandacht verdient, ook wat digitaal cultuurportfolio betreft. Advies om hiervoor een nul-meting te houden.
- Maak onderscheid tussen de inhoud en functionaliteit. De inhoud staat voorop, let daarbij op de basale processen in de ontwikkeling van de leerling. Deze vormen de bouwstenen voor het

cultuurportfolio. Het is een didactisch hulpmiddel dat structuur brengt in het leerproces.

- Zorg voor een 'open' omgeving waarbij het proces veel aandacht krijgt, gebruik daarom de feedbackfunctie intensief. Hierbij is zelfevaluatie nodig, leg ontwikkelpunten vast. De ervaring is dat dit meeste opbrengst geeft.
- Onderscheid leerlijnen, zoals die voor 'vaardigheden' en 'reflectie' in de onderbouw en zorg dat je die laat doorlopen naar bovenbouw. Op het scharniermoment tussen onder- en bovenbouw kun je een toets houden.
- Het digitaal cultuurportfolio zorgt voor overzicht voor de docent. Leerlingen houden alle materiaal bij elkaar, raken niets kwijt en selecteren zelf. Je kunt hen beter individueel volgen.
- Zorg voor aansluiting met landelijke standaard voor e-portfolio, om de onderlinge uitwisselbaarheid te bevorderen bij doorstroom.

En noemden onderstaande aandachtspunten bij de implementatie.

- Zorg dat het cultuurportfolio deel uitmaakt van een geïntegreerde leeromgeving. Stel vast welke leerroutes het leerproces geheel of gedeeltelijk ondersteunen.
- Vanuit de leerlingen beredeneerd: het is handig en gemakkelijk om voor alle vakken dezelfde structuur aan te houden. Neem dit mee in de implementatiestrategie.
- Betrek de docenten bij de invoering en leid hen op tijdens het onderzoek en ontwerp. Er is dan sprake van een kwaliteitscyclus.
- Het koppelen van het cultuurportfolio aan een ELO heeft verschillende voordelen. Het zorgt voor meer draagvlak en samenhang in het leerproces voor leerlingen en docenten.
- Let bij de invoering dat je eerst het 'gedroomde' realiseert, namelijk op kleine schaal enthousiasme kweken. Vervolgens voor meerdere vakken realiseren van gedroomde momenten.
- Beschrijf een aantal mogelijke scenario's van het gebruik van een digitaal cultuurportfolio.

EINDNOTEN

1. Dochy, Filip, e.a. (red.) (2003). *Assessment in onderwijs. Nieuwe toetsvormen in studentgericht en competentiegericht onderwijs*. Utrecht: Lemma.
2. *Kennisnet Ict op school, 2007*.
3. Gennip, Hans van & Eerkens, Frans (2008). *Met een elektronische leeromgeving meer baas over eigen onderwijs*. Nijmegen: ITS - Radboud Universiteit Nijmegen.
4. Korthagen, F., e.a. (2002). *Docenten leren. Systematische reflectie in de opleiding en begeleiding van leraren*. Soest: Uitgeverij Nelissen.
5. Droste, J. (2002). *Implementatiescenario's voor ELO's*. 's-Hertogenbosch: SURF Educatie/Cinop.

Vereniging

CultuurProfielScholen

Deze publicatie is tot stand gekomen onder verantwoordelijkheid van het Steunpunt CultuurprofielScholen en de Vereniging CultuurProfielScholen in het kader van het project 'Digitaal Cultuurportfolio', gefinancierd door de stichtingen Audio Visuele Communicatie voor het Openbaar en Algemeen Bijzonder Onderwijs en door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

De Vereniging CultuurProfielScholen bedankt alle betrokkenen voor hun inhoudelijke bijdrage aan deze publicatie en alle scholen die beeldmateriaal hebben geleverd. Voor meer informatie: info@cultuurprofielScholen.nl.

Samenstelling: Jan van Gemert, Stéfanie van Tuinen en Antoine Gerrits
Eindredactie: Jeanet Visser
Fotografie schoolportretten pag. 3, 7 en 15: Luuk de Gaauw

De publicatie is te downloaden via www.cultuurprofielScholen.nl.

Delen uit deze publicatie mogen enkel worden gebruikt met bronvermelding.

2011, Vereniging CultuurProfielScholen

